

C (p)

SVENSKT GUDS- TJÄNST- LIV

*Årsbok för liturgi,
kyrkokonst, kyrkomusik
och homiletik*

ÅRGÅNG 33 / 1958

C W K GLEERUPS BOKFÖRLAG / LUND

S V E N S K T G U D S T J Ä N S T L I V
 LAURENTIUS PETRI SÄLLSKAPETS ÅRSBOK

UNDER MEDVERKAN AV

INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING

SAMT SOM REPRESENTANT FÖR SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER:

KOMMINISTERN RAGNAR STENBERG, LIDINGÖ.

UTGIVEN AV

KYRKOHERDEN TEOL. DR. ARTHUR ADELL, SÖDERKÖPING.

Red. adr.: Söderköping Tel. 59. Exp. adr.: C W K Gleerups Bokförlag, Lund. Tel. 175 00. Postgiro 308 43

Pris: i bokhandeln eller direkt från förlaget kr. 5:—

Annonpris: 20 öre pr mm enkel spalt. Rabatt vid större annons.

LINDEGRENS ORGELBYGGERI

GÖTEBORG V

Bygger gedigna piporglar, alla system.

Utför pietetsfullt allt i branschen.

Postadress:

Kommendörsgatan 12

Telefoner:

Bostaden 14 26 38

Fabriken 14 93 38

Köhler's

KLICHÉER

ST. NYG. 54 • T 10842 • 16734 • MALMÖ

Svensk koral

En studie tillägnad
professor Algot Werin,
psalmkännaren.

Frågan om den rytmiska utformningen av koralerna till vår svenska psalmbok har på nytt blivit aktuell. Den under förra året utgivna samlingen *Koralmusik* har väckt ett högst ovanligt stort intresse i vida kretsar, långt utanför de utövande kyrkomusikernas led.

Härmed hälsas ett nytt inlägg i diskussionen om de s. k. rytmiska koralerna, en diskussion, som icke upphört alltsedan den Haeffnerska koralboken förelåg 1820/21. Det kan här vara nog att erinra om de inlägg, som gjorts av Morén-Norén och i deras efterföljd av Lundblad, som arbetade på uppdrag av KSV, samt av Johan Lindegren.

Ansträngningarna att omforma koralrytmen har emellertid avsatt ganska få och icke i allo lyckade spår i nu gällande koralbok av år 1939 och i dess föregångare av år 1921. Man kan fråga sig varav detta obetydliga resultat kommer sig, trots all den kunnighet, som mobili-

serats, och all den entusiasm, som utvecklats för dessa strävanden.

Göransson redogör i företalet till den av honom redigerade samlingen för sina restaureringsprinciper. Han finner det nödvändigt att gå tillbaka till motsvarande äldre källor, i första hand 1500- och 1600-tals sångböcker. Dock vill han icke åstadkomma en musikhistorisk antologi. De historiska synpunkterna måste vägas mot allmänt musikalisk-estetiska liksom mot de praktiska, som ta hänsyn till de utförande organens prestationsmöjligheter. Därtill lägger han den ekuumeniska synpunkten, som går ut på att eliminera onödiga skiljaktigheter mellan olika länders versioner av en och samma koralmelodi.

Dessa synpunkter äro betydelsefulla och värdefulla.

Först må tilläggas att ännu en synpunkt av avgörande vikt måste beaktas vid koralboksarbetet, nämligen den att koralboken är den musikaliska bilagan till den svenska psalmboken, sådan den nu föreligger.

Den nuvarande svenska psalmboken

¹ *Koralmusik*. En samling koraler i reviderad form. Redigerade av Harald Göransson. Diakonistyrelsens förlag 1957.

har fått sin prägel väsentligen genom Wallins diktning och behandling av äldre psalmer. Man kommer icke förbi detta faktum, och man bör icke gå förbi det i koralarbetet, därför att Wallin och hans samtid hade en stark känsla för *enheten mellan* dikt och ton. Här kräves hänsynfullhet, därför att det rådde ett intimt samarbete mellan musikerna och ledamöterna i de psalmbokskommittéer, som föregingo 1819 års psalmbok.

Redan 1937 har K. Peters påpekat detta.¹

Jag citerar:

”Redan ecklesiastika pastoralutskottet, som 1809 framlade sitt i mer än ett avseende sorgliga förslag, hade däri lämnat några nummer lediga, i avsikt att dessa sedermera måtte kunna fyllas med psalmtexter, motsvarande några gamla melodier, som icke borde gå förlorade, men till vilka för närvarande icke motsvarande psalmer funnos att tillgå. Vid den musikaliska delen av sitt arbete hade utskottet erhållit goda råd av tvenne musiker, Frigel och Haeffner. När sedan 1811 års psalmbokskommitté tillsattes förordnades som officiell rådgivare i musikaliska frågor en musiker, nämligen 1811–1818 Frigel och därefter Haeffner.”

Peters ger exempel på det intima samarbetet. Han påpekar huru Franzén 1811 åtog sig att skriva en psalm till 1697 års koralpsalmboks nr 165 ”Gladelig vele vi Halleluja sjunga”. Resultatet blev påskpsalmen ”Vad ljus över griften” (tr. 1812) och det var på Frigels förslag som psal-

men skrevs för att melodien skulle komma att räddas.

I vilken gestalt koralen då förelades Franzén tyckes vara vanskligt att bedöma. Frigel hade framlagt två förslag till metern, men ingen följdes av Franzén. Haeffner har som bekant ovilja mot tripeltakten.

Men när det gäller att efterforska den gestalt i vilken koralerna presenterades för de diktare, som skulle skriva nya psalmer, bl. a. för att rädda melodier av värde, bör man säkerligen icke lämna obeaktad den Choralbok, som Haeffner utgav redan år 1808 (Stockholm). Denna utgjorde en ny upplaga av koralbok till 1695 års psalmbok, reviderad efter de principer, som ledde Haeffner i arbetet med 1820 års koralbok. I företalet till koralboken av år 1808 har Haeffner ett intressant och tidstypiskt uttalande om sambandet mellan dikt och ton: ”Om poesien till en psalm är aldrig så schön, och melodians uttryck ej svarar däremot, är dess verkan för den allmänna gudstjänsten förlorad. . . . Det vore önskligt, att denna omständighet betänktes, om en gång en ny kyrko-psalmbok skall utgivas, och att poeten då studerade sig in i melodiernas karaktär, innan han företog sitt arbete. ”Man måste förutsätta att Haeffner såsom musikalisk rådgivare i psalmbokskommittéerna icke försummat att hävda denna synpunkt. F. ö. var han ju icke ensam att hävda den, den hörde tiden till.

För att rätt bedöma Haeffners betydelse för psalmboksarbetet bör man även hålla i minne, att han i koralboken av år 1808 meddelar en del nya koralmelodier, som icke finnas belagda i tidigare koral-

¹ K. Peters: Önskemål inför koralboksrevisionen. Tidskrift för kyrkomusik 1937 s. 3.

bokseditioner. Dit höra till exempel: "Dig skall min själ sitt offer bära" (nuv. koralbok nr 15), "O Jesu kär vad har väl du förbrutit" (nr 81) av Wallin använd till: "Var är den vän, som överallt jag söker" och "Jag lyfter mina händer" (ps. 306) samt Philipp Nicolais "Wachet auf".

Den senare är värd en viss uppmärksamhet i detta sammanhang. Melodien fanns visserligen i ett Uppsalatryck från år 1640, men tyckes eljest icke vara känd. Men till denna melodi har Hedborn 1812 skrivit sin psalm "Höga majestät". Enligt uppgifter, som psalmbokshistorikern J. W. Beckman fått direkt av Hedborn, hade denne redan 1811 skrivit en hymn till treenigheten, som han föredde för Haeffner. Haeffner tyckte om innehållet, men ogillade formen, vartill ej fanns någon känd koral. Men han tillstyrkte att ändra metern efter en favoritmelodi, vartill han lämnade ett schema och skrev mellan raderna första strofen av en tysk psalm. Och i anledning härav fick Hedborns *Te deum* sin nya form. En jämförelse mellan denna text och koralversionen i 1808 års koralbok visar full metrisk överensstämmelse och det får förutsättas att denna Haeffnerska form av koralen har avsetts för Hedborns psalm, liksom senare till Wallins domsöndagspsalm "Vaken upp", tryckt 1816.

Detta exempel belyser tillvägagångssättet vid utarbetandet av nya psalmer i 1819 års psalmbok, understundom är musiken den avgörande vid diktens slutliga utgestaltning.

Ännu bättre belyses samarbetet mellan Wallin och musikerna vid hans arbete med psalmen nr 68 (samma nummer såväl i 1819 års psb som i den nuvaran-

de). Den gamla psalmbokens nr 130 "In dulci jubilo" utmönstrades av psalmbokskommitterade, men man önskade en ny psalm till den ypperliga koralen. År 1811 gillades av kommitterade Wallins äldsta år 1812 tryckta version av psalmen. Denna följer meterklassen, som förekommer i "In dulci jubilo":

"Sjung frälsta Sion, sjung / All världens borne kung. / Lyft upp din syn och skåda / Och hälsa med din röst / Hans stjärna som skall båda / At folken ljus och tröst, / Och huld och hugnelig / Dem visa livets väg." Men redan år 1814 har Wallin omarbetat denna, då metern, för att citera Beckman, vars psalmhistoria är en fyndgruva, "antingen fordrade melismer eller koralens stympning". Denna andra version har en ny meter, som tillåter att man behåller den gamla melodien ostympad. Wallin har alltså tillagt två stavelser i de båda första versraderna. "Men", skriver Beckman, "någon inflytelserik vän av det melismatiska sångsättet förmådde honom att åter upptaga dess förkastade meter" och så gjorde Wallin en bearbetning av den första versionen. Denna publicerades år 1816. "Därefter har antingen Wallins eget omdöme eller någon mäktig koraldomare ingivit förtroende för den syllabiska metern" och så omarbetade Wallin psalmen ännu en gång till den form, vari den föreligger i vår nuvarande psalmbok. Detta har skett i slutskedet av psalmboksarbetet, då Haeffner var den musikaliske rådgivaren, och det lärer väl icke vara någon tvekan om att koraldomaren, som Beckman talar om, är Haeffner och att den melodiform, som förelagat, var den som meddelades i 1820 års

korallbok i utjämnad gestalt, vilken väsentligt skiljer sig också från formen i 1808 års korallbok. Där hade Haeffner ännu bevarat tretakten. Det är nu lätt att göra jämförelser mellan de olika meterklasserna, sedan vår nuvarande psalmbok under nr 606 har upptagit den gamla julvisan "In dulci jubilo".

Man kan här jämföra två rader, som svara mot varandra, och där den gamla formen har melism på slutstavelsen med manligt rim, medan den wallinska sången har kvinnligt slut, och melismen där av Haeffner beskurits:

606: Eja vore vi där.

68: Och i döden bära.

Det är icke bara metriskt, som psalmerna här skilja sig, utan också i hög grad innehållsligt. Det är två helt olika psalmer. Den medeltida julvisan är av en mycket gladlynt, nästan skämtande art; den wallinska dikten är av seriöst

slag. Den medeltida sången dansar fram, när den wallinska poesien avmätt skrider fram.

Det kan icke betecknas annat än som ett stilbrott att kläda denna högtidliga wallinska dikt av 1800-tals karaktär i en skrud, skuren efter medeltida snitt, såsom skett i den sista korallboksrevisionen, där man nödtorftigt apterat "In dulci jubilo" på "Statt upp, o Sion, och lovsjung".

Ännu ett sådant stilbrott må det ges exempel på.

I den gamla psalmboken fanns under nr 319 en psalm om hälsans gåva "Den som frisker är och sund / Må för sådan gåva / Böja hjärta håg och mun / HERRAN till att lova. / Tacka honom natt och dag / Med en härlig visa, / Vilken giver till behag / Sundhet och god lisa." Denna dråpliga psalm sjöngs till en Crügermelodi i följande form, som stämmer väl överens med texten:

Denna psalm utrangerades, och därmed hotades melodien, som är ensam i sin meterklass såväl i 1695 som i 1819 års psalmböcker. Tydligt har Wallin blivit uppmärksamgjord på melodien och dess värde, och för att rädda den skriver han en helt ny psalm, en originalpsalm utan varje anknytning till den gamla

psalmen. Denna återfanns i Wallins psalmbok under nr 128 och i den nuvarande under nr 114. Psalmen är tryckt första gången år 1819 och har sålunda tillkommit i slutskedet av psalmboksarbetet.

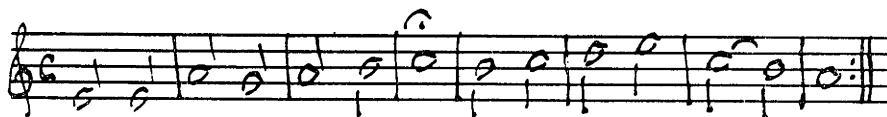
Karaktären hos de båda psalmerna kan demonstreras i två versar, som jag ställer bredvid varandra:

Gpsb 319: 4

Stodo än min duk och disk
Full med kostlig rätter
Hade villbråd, vin och fisk
Som en rik framsätter
Vad för nytta hade jag
Av slik kräslig födo
Om jag både natt och dag
Lede värk och sveda?

Wallin 128: 4

Jag mitt kött korsfästa vill
Med dess onda lusta
Jesu, värdes mig därtill
Med din kraft utrusta
Dig jag vill i fröjd och nöd
Älska, kärleksfulle
Du som lidit bitter död
Att jag leva skulle.

Den wallinska dikten har intet drag gemensamt med psalmen ur 1600-talspsalmboken, den kan ej heller sjungas till den gamla melodiformen. Däremot stämmer dess innehåll väl överens med

den Haeffnerska formen, som föreligger redan i 1808 års koralbok. I den formen har Wallin räddat melodien och i den har han stöpt sin psalm (se ovan).

Här har nu den sista koralboksrevisio-

nen begått ett stilbrott och stofferat ut melodien "rytmiskt" på ett sätt, som visar föga förståelse för den konstnärliga enhet, vilken Wallin-Haeffner åstadkommit.

Det kunde anföras otaliga exempel på den okänslighet, som visats inför detta samspel mellan skald och koralboksutgivare, en okänslighet, som når sin kulmen i den "Tabell över minimiantalet av de melodier i koralboken, på vilka alla psalmerna i svenska psalmboken kunna sjungas", och som utgavs av Musikaliska Akademien år 1844.

Där hänvisas t. ex. så olikartade psalmer som Arrhenius översättning av kristinnerlighetspsalmen "Jesu du min fröjd och fromma", Hedborns originalpsalm "Än ett år uti sitt sköte", Franzéns originaldikt "Fridens Gud, oss frid förläne" och lovsången "Hela världen fröjdes Herran" till Ödmans pompösa "Herre evigt stor i ära" (melodien återfinnes i nuv. koralboken under nr 8). Man blir glatt överraskad över att Akademien icke till samma melodi hänvisat också långfredagspsalmen "Skåder, skåder nu här alle".

Haeffner däremot har sammanfört de båda lovsångerna till samma melodi, men givit åt alla övriga var sin melodi, som är fint samstämd med texten.

Det bör understrykas att denna okänslighet inför sambandet mellan psalm och koral, som gjort sig bred, alldeles särskilt drabbar den klassiska diktningen i vår kyrka, det begynnande 1800-talets stora insats på det hymnologiska området. Den diktningen bär sin tids prägel och har utsatts för åtskillig kritik, men den får dock räknas till de stora skatterna

i den svenska psalmens historia och till dess förtjänst skall framhållas att den har beaktat sambandet dikt-ton.

Det är icke blott fråga om Wallins psalmer. Vid hans sida stå Franzén, Geijer och Hedborn, en diktarkvartett, som få, om ens någon kyrka, torde kunna uppvisa en motsvarighet till. Inför deras verk måste man pröva ändringar omsorgsfullt. Och denna prövning måste omfatta också sambandet mellan dikt och ton och genomföras psalm för psalm.

Vilken hänsyn har nu det sist utgivna koralarbetet visat denna enhet mellan psalm och koral? Det skall belysas med ett par exempel.

I den gamla psalmboken fanns under nr 40 en parafras av psaltarens psalm nr 23 om den gode herden "Vad kan mig stå till trång och nöd". Denna psalm sjöngs till en melodi av Burkhard Waldis från år 1553, en av dessa märkliga melodier, som mycket tidigt vann insteg i Sverige, och vilka levat kvar, som det vill synas, endast i vår kyrka. När nu psalmtextern underkändes av psalmbokskommittéerade har Franzén måhända för att rädda både motivet: den gode herden och melodien, som endast förekom till denna psalm skapat en helt ny psalm, en originaldikt, byggd icke på psaltaren nr 23 utan på Joh. 10: "Den korta stund jag vandrar här" (1819 och nuv. psb. nr 119). Hans lågmälda, innerliga och meditativa dikt trycktes redan 1813.

Det bör observeras att denna dikt följer samma versmått som den gamla herdepsalmen i psalmboken 1695, men att också själva melodien är densamma i 1697 års koralpsalmbok, reviderad av

Haeffner 1808, och i denna reviderade form upptagen 1820. I Haeffners re-tuscherade form har den följande lydel-

se, det bör beaktas att melodien brukas hos Haeffner endast till denna psalm (jämför nuv. koralen nr 115):

Sjunger man hela den franséska psalmen till denna melodi torde man ej kunna undgå att förnimma samstämdheten mellan dikt och ton. Man har en känsla av att poeten verkligen, såsom Haeffner begärde, har studerat melodians karaktär och påverkats av den, när han skrev sin psalm.

Ett stöd för denna uppfattning att Franzén skrivit psalmen till den Haeffnerska formen av melodien, synes man kunna få därav, att Haeffner i 1808 års koralbok meddelat melodien med en uppdelning av versens första och tredje rad, som ger anledning förmoda att han menat att psalmen skulle sjungas på samma sätt som:

Som fåglar små
när dundra må
och djuren sig förskräcka.

Detta schema har Franzén emellertid icke följt, men han synes ha varit beroende av den haeffnerska versionen av år 1808, när han i några av versernas första rader deklamerar:

Den korta stund, jag vandrar här ...
Jag hör hans röst och känner den ...
Hur tomt är allt, vad världen har ...

Vid den slutliga utformningen av koralen har Haeffner rättat sig efter skalden.

Skald och komponist ha i varje fall åstadkommit en finstämd helhet, en samstämmighet mellan dikt och ton, som borde ha räddats åt eftervärlden som en gård av uppskattning åt den som räddade herdemotivet och Burkhard Waldis' melodi.

Men här ingrep Musikaliska Akade-

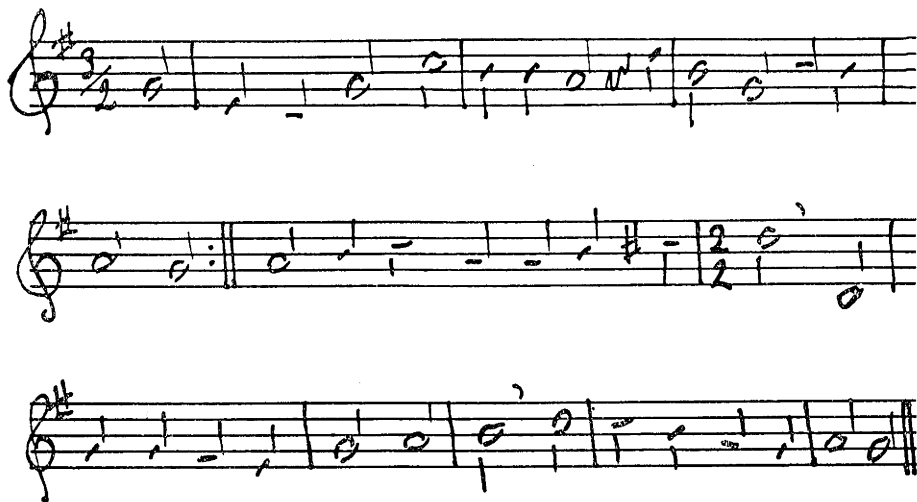
miens minimitabell, som tyvärr snabbt tyckes ha blivit något av en maximitabell, även om en och annan av senare koralboksutgivare haft annan mening än Akademien.

Denna psalm, som var ensam om sin melodi, hänvisades 1844 till koralen "Av rikedom och världslig fröjd" (nuv. mel. nr 555 "O Jesu, när jag hädan skall"). Detta melodival har emellertid icke accepterats. I stället hänvisas psalmen i olika koralböcker till "Min högsta skatt, o Jesu kär", vilken melodi nu upptages under denna psalm.

Denna melodi komponerades av Johann Crüger och trycktes f. f. g. 1653 till Barholomäus Ringwaldts "Herr Jesu Christ, du höchstes Gut". Denna psalm, som återfinnes i vår nuv. psb under nr 282, kan tillerkännas ett liknande innehåll och stämningvärde som Franzéns psalm och kan därför bära samma musikaliska dräkt under förutsättning av att koralen sjunges i Haeffners utjämnade form, som föreligger redan år 1808.

Crügers originalform och originalsats, har nu upptagits av Göransson (nedan). Den har en oregelbunden, livfull rytm och en hurtfrisk melodiföring, som är av helt annan art än den fransenska originaldikten med dess innerliga, meditativa prägel och dess stilla hängivelse åt den gode herden. Det synes mig här icke hava beaktats av utgivaren till Koralmusik att 1600-tals musik i originalform icke utan vidare svarar till 1800-talets originaldikter. Här verkar Franzéns psalm utklädd i främmande kläder.

En annan originalmelodi av Crüger har upptagits till sv. ps. nr 45 "Huru länge skall mitt hjärta". Denna Crügermelodi, tryckt f. f. g. 1649 har förbundits med kristinnerlighets- och nattvardsberedelsepsalmen "Schmücke dich o liebe Seele" av Crügers samtida Johann Franck. Karaktären hos denna psalm anar man kanske om man erinrar sig att den översattes av Petrus Brask 1691 och upptogs i Mose och Lambsens visor 1724. Den hade sålunda en för pietismen

tilltalande prägel. Märkligt nog synes melodien icke ha införts samtidigt. I varje fall är den icke belagd i svenska koralverk före Haeffner 1820. Inte bara melodien utan också meterklassen är okänd i tidigare psalmböcker. Wallin tar upp meterklassen vid en tidpunkt, då han hade kommit i kontakt med tyska sångsamlingar och har själv brukat den ej blott till denna psalm, som trycktes 1816, utan också till psalmerna om hjärtats renhet "Ho är den för Herren träder" (1814) och för en ung kvinna "Du vars gudahjärta blödde" (1816), samtliga original av Wallin och präglade av hans neologiskt färgade teologi.

Vad angår ps. 45 är den av en helt annan karaktär än den Franckska dikten, som talar om hjärtats förberedelse till att i nattvarden mottaga Herren, då han kommer för att där taga sin boning. Wallin rör sig inom en helt annan tankefär, talar om inkarnationen "Sig med människonaturen Herrens härlighet för enar". Denna psalm har ingenting av den franckska diktens innehåll, som passar gott till originalformen av Crügers melodi, medan däremot Wallins poesi och Haeffners form av koralen äro samma andas barn. En analys av Wallinpsalmens versbyggnad synes mig också ge vid handen att dikten tarvar en rytmisk utformning av koralen, som uppdelar versen i två likformiga delar, icke såsom Crügers originalform, återgiven av Göransson, i en första del om två på samma sätt byggda radpar, efterföljda av ett radpar av en rytmiskt helt annan gestalt, och avslutade med en upppejning av det första radparet. Vad ovan sagts gäller också här: Wallins poesi

skrider värdigt fram, den dansar varken gavott eller polska. Detta synes mig nödvändigt beakta när det gäller originaldikterna från 1800-talets början. Huru man kan behandla andra psalmers koraler tarvar en ingående undersökning.

Vad här sagts vill göra allvar av kravet på att vår koralbok icke skall vara en musikhistoriskt korrekt antologi utan församlingens sångbok till den nuvarande psalmboken. De psalmer, som upptagas däri, böra både tidshistoriskt och idémässigt, klädas i melodier, som höra samman med dikterna.

Den för våra svenska förhållanden alldeles egenartade svårigheten, som koralboksarbetet erbjuder, hör samman med att vår psalmbok genom Wallins, Franzéns, Geijers och Hedborns nydikningar fått en prägel, som klart skiljer den både från tyska och nordiska länders psalmböcker, vilka icke gått igenom den förvandling, som vår psalmbok genomgått i och med 1800-talets klassiska nydiktning, en psalmdiktning, som hör till våra stora nationella tillgångar, och som blivit bestämmande för den fortsatta psalmdiktningen intill våra dagar.

Därför är frågan om den musikaliska dräkt, vari just denna nydiktning skall klädas icke en andrarangsfråga utan ett avgörande spörsmål, som först måste avgöras. Från denna utgångspunkt synes mig att koralboksproblemet kan rullas upp. Det svar man ger på den centrala frågan för sedan med sig konsekvenser för utgestaltningen av koralerna till den tidigare och senare psalmdiktningen, konsekvenser, som här icke skola belysas.

Arthur Adell

Tidegården som evangelisk gudstjänstform

1. *Vaknande intresse för tidegården*
Många tecken tyder på att tidegården, den liturgiskt ordnade, på bibelordet uppbyggda gemensamma bönen, håller på att accepteras som gudstjänstform i allt vidare kretsar. Här i Finland har den fått en viss offentlig sanktion genom att användas som form för högtidliga minnesgudstjänster vid kyrkliga jubiléer, senast vid vår kyrkas 800-årsjubileum i maj 1955. Valet av denna form för aftonbön dikterades då säkerligen framför allt av det historiska intresset: det hade sitt behag att höra de ålderdomliga tongångar, på vilka fädernas lovsång höjde sig under tempelvalven. Därifrån är steget långt till en tidegårdspraxis där församlingen verkligen kan leva sig in i denna gammalkyrkliga böneforms väsen och aktivt delta i dess utövande.

Men också detta börjar faktiskt ske så småningom. I en och annan församling prövas tidebönen som regelbunden andaktsform, om också inte dagligen, så i alla fall någon eller ett par gånger i veckan. I några skriftskolor läser man *laudes* som morgonbön, och inom ungdomskretsar och andra kyrkliga arbetsgrupper händer det att man väljer det gammalkyrkliga *kompletoret* som form

för aftonbönen. Vid mötesdagar och konferenser erbjuder sig tidebönen som den idealiska formen för morgon- och aftonandakt.

Man kan alltså klart märka, att blickarna är riktade mot tidegården och att det på sina håll rent av börjar bli smått på modet att läsa eller sjunga tideböner. Naturligtvis finns det också motstånd, och det är i själva verket bara till nytta att vederhäftiga argument får göras gällande från ömse sidor. Men när man diskuterar tidegården bör man rimligtvis veta vad man talar om. Frågan om tidegården som evangelisk andakts- och gudstjänstform behöver faktiskt tänkas igenom på allvar. Vi har ett viktigt liturgihistoriskt arbete kring tidegården bakom oss, men detta är bara en sida av det teologiska arbete som är nödvändigt för att vi skall kunna besvara frågan om tidegårdens möjligheter att tjäna kyrkan i dagens läge. Vi har både rätt och skyldighet att ställa frågan huruvida tidegården verkligen är tjänlig att brukas som form för ett evangeliskt gudstjänstliv i bibliskt-reformatorisk mening. Vi skall försöka belysa denna fråga genom att kasta en snabb blick på tidegårdens historia i dess samband med det kristna andaktslivets historia över huvud taget.

2. Är tidegården "katolsk"?

Var och en inser, att tidegården är en mycket gammal gudstjänstform och att det därför inte nu är fråga om några ny-modigheter i gudstjänstlivet annat än såtillvida, att de gudstjänster vi nu talar om under en period i lutherdomens senare historia inte har varit i bruk i sin genuina form. Men vad vi naturligtvis behöver undersöka, det är huruvida kyrkan måhända med rätta har funnit tidegården otjänlig och därför haft giltigt skäl att nedlägga den. Vi får lov att akta oss för en romantisk beundran och idealisering av det gamla bara därför att det är gammalt; det är ju inte enbart lyckligt om t. ex. våra medeltida kyrkor restaureras på ett sådant sätt att de huvudsakligen blir muséer. Så gör vi heller inte, utan vi vet att de skall tjäna en nutida församlings gudstjänstliv, även om detta kanske ibland mera medvetet kunde hållas i sikte. I ingen händelse är det lyckligt om liturgin vid våra gudstjänster blir museal. Man får inte leka gudstjänst, inte ens vid kyrkojubiléer. Varje gudstjänstform som brukas skall kunna tjäna som form för den levande församlingens lovsång, bön och förbön.

Vi är ju vana att uppfatta begreppet "evangelisk" som motsats till "katolsk", och det hör till de mest slitna anmärkningarna mot tidegården, att den skulle bottna i katolicism. Den anmärkningen avfärdar man inte genom att säga, att detta är alldeles riktigt, eftersom "katolsk" betyder allmännelig. Det är riktigt att tidegårdens katolicitet är dess största berömmelse, men det är inte detta man menar, utan frågan gäller den ytterst lätt

begripliga misstanken, att tidegården, som ju har utformats inom den romerska kyrkan och speciellt omhuldas i dess kloster som ett väsentligt uttryck för munk- och asketfromhet, skall dra med sig in i vår kyrka ett för denna främmande, oevangeliskt innehåll. En sådan misstanke understryker vikten av att gå frågan närmare inpå livet.

3. Ett arv från fornkyrkan

Nu förhåller det sig ju obestriddigen så, att tidegårdens ursprung och äldsta historia måste sökas längre tillbaka i tiden än den romerska påvekyrkans uppkomst. Redan för den kristna urförsamlingen i Jerusalem var det en självfallen sak, att man skulle hålla fast vid den sed man vant sig vid genom sin judiska uppföstran, nämligen att morgon, middag och kväll, d. v. s. vid tredje, sjätte och nionde timmen, komma samman till gemensam bön. Så länge de kristna inte hade blivit uteslutna ur den judiska tempel- och synagoggemenskapen, deltog de i de vanliga gudstjänsterna både på sabbaten och på vardagarna. Sedan måste de givetvis gå sin egen väg, men de övergav inte den gamla ramen för det gemensamma andaktslivet. Apg. 2: 41-42 säger om dem som lät döpa sig på pingstdagen och därmed upptogs i församlingen: "Dessa höllo fast vid apostlarnas undervisning och brödragemenskapen, vid brödsbrytelsen och bönerna", d. v. s. de hörde apostlarnas predikan, höll dagligen nattvard med hela församlingen och deltog i dagens bönestunder, nu i den kristna gemenskapen, vilken ju

uppfattades som det sanna Israel och som lösgjordes från tempelgudstjänstens offerväsen, när man insett att något annat offer än det som Kristus hade givit inte kunde ges. Nu ville man utföra en andlig tempeltjänst: i nattvarden fick man del av Kristi eviga offer, i vardagens hårda liv stod man redo att genom Kristi kraft offra sig själv, så långt det krävdes, och i de gemensamma bönera ville man offra lovets offer, bedja oavlatligen.

För dessa judekristna var den liturgiska anslutningen till huvudelementen i den judiska bönegudstjänsten en naturlig sak: psaltarsång och läsning ur Gamla testamentet blev det väsentliga innehållet. Däremot tycks Paulus ha haft det svårare att få till stånd en god och tillbörlig ordning bland de hednakristna, att döma t. ex. av I Kor. 14. Paulus sätter emellertid den höviska ordningen avgjort framom de extatiska formerna för gemensam andakt och uppbyggelse. Han uppmanar de kristna att tala till varandra i psalmer, lovsånger och andliga visor, men han ger också den fria undervisningen rum i gudstjänsten.

Det är i dag allmänt erkänt, att den urkristna gudstjänsten rymde element av klart liturgisk karaktär, samtidigt som den hölls öppen för fria inslag. Anmärkningsvärt snart stabiliserades elementen i dessa bönegudstjänster så att de utom skriftläsning — till en början givetvis ur Gamla testamentet — bestod av psaltarpsalmer, de lovsånger ur Nya testamentet vi känner under benämningen *Cantica*, nämligen Sakarias, Marias och Simeons lovsånger, och därtill nydiktade hymner om Kristi gärning.

Vi behöver påpeka en viktig omständighet som man kan lägga märke till redan här vid begynnelsen av de kristnas dagliga bönegudstjänster. Man har ur en synpunkt inte velat skapa någonting nytt, utan fortsatt den gammaltestamentliga församlingens böneliv. Det främsta uttrycket för denna traditionsvänliga hållning är iakttagandet av de gamla bönetiderna och bruket av den gammaltestamentliga Psaltaren som huvudelement vid bönernas utgestaltande. Men denna trohet mot gammal tradition har inte hindrat, att de kristnas tidebön samtidigt religiöst sett var något nytt. Den hade ett helt nytt centrum, Kristus. Genom honom var den löst från templet och dess offertjänst. Psaltaren tolkades kristologiskt; man sjöng verkligen om kyrkans Herre i den. Just i psaltarpsalmerna såg man klarast vad som gällde om hela Gamla testamentet: det fick sin fullbordning i Kristus. I sista hand är ju denna tolkning av Gamla testamentet såsom profetia, vars uppfyllelse kom genom Jesus Kristus, förklaringen till att kristenheten har övertagit Gamla testamentet såsom helig skrift jämte Nya testamentet. — Ett klart vittnesbörd om att hela det gamla bönematerialet uppfattades genomgående kristet är den trinitariska lovprisningsformeln "Ära vare Fadern och Sonen och den helige Ande, såsom det var av begynnelsen, nu är och skall vara; från evighet till evighet". Denna formel återkommer ju efter varje psaltarpsalm och på flera andra ställen i varje tidebön. Hur tidigt detta Gloria Patri infördes i liturgin vet vi inte med bestämdhet; det var i varje fall i bruk på 300-talet och har givetvis samband

med det medvetna utbildandet av en kyrklig treenighetsteologi. För den kristna kyrkan blev sålunda den oavbrutna serien av dessa dagliga bönegudstjänster, där man bad med de heliga ord som Gud hade givit fäderna, ett fortgående lovprisande av den treenige Guden.¹

4. Tidegården blir en sak för religiösa specialister

När kristendomen på 300-talet fick en erkänd ställning i det romerska riket, hade den ordningen stadgat sig, att man höll officiella, gemensamma bönegudstjänster dagligen på morgonen och kvällen. Före påsken och vissa martyrs och helgons minnesdagar hölls dessutom vigilier, nattliga bönestunder. Däremot var det inte möjligt för den stora massan av kristna att hålla bönetimmarna under dagen i form av deltagande i gemensamma gudstjänster; det ansågs vara tillräckligt om man bad för sig själv och därvid tänkte på de olika timmarna i Jesu lidandeshistoria. Från Jerusalem har vi dock underrättelse om att på biskop Cyrillus' tid under senare delen av 300-talet verkliga församlingsgudstjänster hölls också vid tredje, sjätte och

nionde timmen under prästerskapets ledning; där fanns alltid gott om deltagare i form av pilgrimer från hela kristenheten.

Pilgrimer är redan något annat än vanliga kristna i sin dagliga kallelse, de är i viss mån religiösa specialister. Den följande utvecklingen av tidegårdens historia visar, att denna gudstjänstform gled in i klostren och blev ett av de främsta uttrycken för asket- och munkfromhet. Här utvecklades det fullständiga romerska munkofficiet, som inom en rad berömda kloster har drivits till fulländning och där ett imponerande arbete har utförts, som har betytt oerhört mycket för den gregorianska sångtraditionens bevarande.

Utanför klostren ansågs också prästerskapet förpliktat att iakttaga de kanoniska bönetiderna. Här kom utvecklingen att ta den vändningen, att tidegården i de flesta fall blev prästens enskilda andakt, som han förrättar genom att i ensamhet läsa officiets tideböner ur det för detta ändamål sammanställda *Breviarium Romanum*. Detta är hans plikt-mässiga åliggande, hans officium, som han inte får försumma.

Däremot kunde folkets deltagande i tidegården inte upprätthållas i någon nämnvärd omfattning. Lekmännen representerar enligt romersk syn ett religiöst sett lägre stånd. Präster och munkar företräder kyrkan i egentlig mening; de skall leva ett religiöst liv, och av dem krävs därför större religiösa plikter. Lekmännen ålades enklare skyldigheter: de borde bedja Fader vår, Ave Maria och Credo ett visst antal gånger på bestämda tider under dagen. I rosenkransfromhe-

¹ Man kan fråga sig, om inte den i tidegården så ymnigt förekommande trinitariska lovprisningen medför risken för ett avtrubbande av den kristologiska karaktären. Det är anmärkningsvärt att Gloria Patri bortfaller under stilla veckan, som ju har en starkt kristocentrisk innebörd. Detta bortfall har ansetts tyda på att officiet för denna tid är äldre än bruket av doxologin; *H. Goltzen*, *Der tägliche Gottesdienst*, *Leiturgia III*, 1956, s. 240.

ten fann den enkla kristna människans tidegård sin form.

Tidegårdens väg från fornkyrkan till högmedeltiden är i själva verket parallell med mässans utvecklingsgång. I båda fallen ser vi en mycket väsentlig förvandling. I yttre avseende bestod denna förvandling i fråga om den kristna nattvardsgudstjänsten däri, att denna inte längre betydde den kristna församlingens gemensamma nattvardsgång, *communio*, utan hade blivit en övervägande prästerlig förrättning, där närvaron av en egentlig församling var något oväsentligt och där i de flesta fall prästen ensam åtnjöt sakramentet. På samma sätt hade tidegården till övervägande del blivit prästerskapets enskilda andakt. Bara i klosters eminent religiösa atmosfär levde tidegården som ett uttryck för en kvalificerad fromhet, alldeles som klosterfolket i långt större utsträckning än lekfolket begick nattvardens sakrament.

5. Tidegården som förtjänstfull religiös prestation

Denna gudstjänstlivets förvandling har emellertid också en innersida. Liksom den romerska mässans centrum, mässofferet, betecknar en annan nattvardstolkning än den fornkristna, så betyder munkofficiets och breviariets tidegård något annat än fornkyrkans lovoffer. Man har alltmer börjat uppfatta tidegården som ett led — och säkert det viktigaste — i det system av goda gärningar som den kristne bör prestera för att vara Gud välbehaglig. Tidegårdens texter,

psalmer och böner är ett *pensum* som måste genomgå per dag och som det inte var någon lätt sak att avverka. Så snart man börjar uppfatta andaktsövningen som ett sätt att meritera sig inför Gud, så måste ju en större prestation betyda större förtjänst. Det gick faktiskt också så under medeltiden, att speciellt breviariematerialet svällde ut ända till orimlighet. En gammal regel hade varit, att man i tidegården skulle bedja igenom Psaltaren under en vecka och i huvudsak läsa igenom Skriften under ett år. Den svällande helgonkalendern rubbade i hög grad både veckans och kyrkoårets officieordning och inskränkte med sin anhopning av nytt material i praktiken Bibelns användning. Den präst som ordentligt skulle sköta sin breviarieläsning hindrades allvarligt i sitt arbete som själasörjare.

Svårigheter på denna punkt erkänns för övrigt också inom nutida romerskt kyrkoliv. ”Det är för den mycket upptagne, med själavårdsarbete överbelastade prästen verkligt svårt att alltid kunna dra nytta av förpliktelsen att läsa breviatet så att han får välsignelse därav”, skriver en romersk-katolsk författare (*Josef Sellmair*, *Der Priester in der Welt* 1953 s. 197).

Det måste i själva verket ofta ha varit omöjligt att strängt hålla de kanoniska tiderna. Men ingenting tycks ha hindrat att man i nödfall antingen läste i förväg eller efteråt inhämtade vad man förlorat. Tonvikten låg ju på den prestation som utfördes, det *pensum* som avverkades. Vi ser att t. ex. Martin Luther fick lov att tillgripa denna utväg. Han berättar i ett bordssamtal, att han under sin tid

som präst och lärare i klostret hade så mycket att göra med läsning, skrivning, predikande och sång i kyrkan, att han inte fick tid att bedja sina kanoniska tideböner. Därför måste han göra så, att han reserverade lördagen för sin breviarieläsning, lämnade sig utan middag och bad hela dagen ända till aftonen för att komma igenom det pensum han var tvungen att försumma under veckan. Och han tillägger utifrån sin senare erfarenhet: "Så var vi arma människor plågade under påvens bestämmelser och dekret. Nuförtiden vet de unga ingenting om sådant." (Luther, Werke, Weimar-Ausgabe, Tischreden 4 s. 654.)

6. *Luther vill reformera tidegården och återge den åt församlingen*

Därmed kommer vi fram till Luthers kritik av medeltidens tidegårdspraxis och hans ställning till tidegården över huvud taget.

Luther kände det som en stor vederkivickelse, när han i och genom påvens bannlysning var fri från den pliktmässiga breviarieläsningen. Hans kritik mot rådande tidegårdspraxis är helt analog med vad han har att anmärka mot mässan. Med mässoffret som centrum har den blivit gjord till människoverk, med vilket man försöker blidka och försona Gud. Det är inte mässprästen med sitt verk, utan Guds Lamm och Guds Son, som bär vår synd. På samma sätt hade tidegården blivit ett trälarbete, eller, som Luther säger, "ein Eselsgeschäft", ett åsnegöra, som plågade människorna utan

att vara dem till någon hjälp, eftersom man där missbrukade Guds ord och bönen till lagens verk i stället för att därigenom ta emot Guds gåvor. Någon bön är det inte fråga om, eftersom man ingenting väntar av Gud utan i stället tror sig kunna ge honom något. Nu är munnens pladder, bladens prasslande och stenarnas skrammel i rosenkransen till ingen nytta. Hela detta verk länder i stället till dom. "Jag har bett mina tideböner och kyskt och dygdigt avhållit mig från kvinnor och är ändå fördömd, därför att jag inte har trott på Kristus." Evangeliet, som lyfter av lagens ok, måste därför få befria den kristne från denna falska fromhetsövning, som är "ein molestissimus labor, ein recht carcer und purgatorium" (ett ytterst mödosamt arbete, ett verkligt fängelse och en skärseid; W. A. Tischr. 5 s. 137).

Utifrån sin nya syn på evangeliets innebörd måste Luther sålunda beteckna rådande tidegårdspraxis såsom ett allvarligt missbruk. Men detta föranleder honom inte att förkasta denna fornkristna gudstjänstform, utan han reformerar och restaurerar den. Han gör som med mässan: trots att han radikalt avvisade den romerska nattvardsuppfattningen, bibehöll han mässans traditionella element och skapade en gudstjänstordning, som bevarade kontinuiteten med den gamla liturgin trognare än annorstädes inom reformationens kyrkor. Tidegården ville han se återställd som *gemensam* gudstjänst och återupptagen i den utsträckning som förhållandena medgav. Han var medveten om att man på vardagarna inte kunde räkna med den stora hopen i kyrkan, men för prästerna, stu-

denterna, skolornas elever o. s. v. ansåg han tidegården vara den självklara formen för morgon- och aftonbön. Språket beredde till en början inte några svårigheter, då just dessa personer kunde latin och tidegården i dess latinska form var en nyttig övning i språket. Men Luther ville absolut ha en predikan, gärna hur kort som helst, när man höll tidegård för församlingen. Detta krav var för övrigt helt naturligt i en situation då det var nödvändigt att undervisa församlingen om den rätta meningen med alla gudstjänstbruk; tidegården hade ju svårt missbrukats under påveväldet. Luther ger ganska noggranna anvisningar om hur de dagliga bönestunderna skulle utgestaltas, och man ser hur väl han kände till och hur högt han skattade det gamla sångmaterialet.

En sak som också kom tidegården till godo var den restaurering av kyrkoåret som Luther företog. Kyrkoåret hade efter hand alltmer trängts i skuggan av den romerska helgonkalendern, och krav på en reform hade rests också inom Roms kyrka.

7. *Laurentius Petri och den svenska tidegården*

Givetvis begränsades tidegårdens brukbarhet som församlingsgudstjänst starkt av den latinska formen. Det såg inte minst de svenska reformatorerna mycket klart. *Laurentius Petri* skriver i sin kyrkoordning av år 1571: "Men effter thet all ting bör skeep til förbättring j Församblingenne, såsom Paulus lærer, skola sådana Loffsonger eller Kyrke-

tidher, icke altijdh eller allasammans skeep på Latijn, såsom sedher haffuer warit, vthan på thet folcket må ock haffua ther på någhot förstånd, och sig ther aff förbättra, skola någor stycker ther aff, serdeles the som beqwemligast äro, siungas på Swensko. Men effter thet S. Paulus ock j sin tijdh tilstodde fremmande, doch någhrom aff Församblingenne kunnogh, tungomål, Så mågha ock än nu några Latiniska songer medh ibland sungne warda, för theras skul som thet Latiniska målet kunna eller ock lära skola."

Vi ser att det arbete för skapandet av en svensk tidegård som har utförts under de senaste decennierna under ledning av män som Knut Peters och Arthur Adell har varit en direkt fortsättning av de svenska reformatorernas verk, så mycket nödvändigare nu, när man inte längre kan förutsätta någon kunskap i "thet Latiniska målet".

Den svenska reformationens trohet mot gammalkyrklig tradition i fråga om tidegården förenades för övrigt med precis samma omsorg om dess evangeliska karaktär som vi nyss bevittnade hos Luther. Den saken är mycket tydligt uttryckt hos *Laurentius Petri*: "Thet skal icke heller någhon bekymbra j sakenne, at medh thenna Kyrkesong haffuer j förtidhen warit itt ganska stoort misbruk, såsom ock medh alt annat, Ther man haffuer här aff giordt, lika som itt syndoffer eller förtienst, til at ther igenom förwerffua nådh och syndernas förlåtelse, hwarföre ock thesse tingest så äro förökad, at ther med nu på sidstone haffuer nästan ingen måtta eller ende warit, Ty wij kunne wäl (på Gudz weg-

na) retta sådana misbruk genom itt Christelighet förstånd, och sedhan finna then måtto ther medh, som effter vår och tidzens lägenheet kan wara beqwemligast.”

Därmed har klart hävdats, att till den historiska principen bör läggas den teologiskt-kritiska, när man söker riktlinjer för skapandet av en evangelisk tidegård.

8. Tidegården dör när församlingen blir passiv

Eftersom den framställning som här ges mera syftar till en principiell bedömning än en direkt historisk utredning, behöver vi inte uppehålla oss vid enskildheter i tidegårdens utveckling på evangelisk mark. För att kunna bedöma tidegården som aktuellt problem behöver vi emellertid svar på ytterligare en fråga, nämligen varför tidegården aldrig riktigt slog igenom i lutherskt kyrkoliv och sålunda inte bevarades som form för kyrkans gemensamma bön. Den del av gudstjänstlivet som vi har utöver högmässan har ju fått en helt annan utformning än den traditionella tidegårdens. Bara i benämningarna på ett par rena prediko-gudstjänster, ottesång och aftonsång, har ett blekt minne av den gamla traditionen från reformationstiden bevarats.

Med de kunskaper vi nu har om utvecklingen av gudstjänst- och fromhetslivet inom lutherdomen efter reformationen är det inte så lätt att med säkerhet ange orsakerna till brottet på tidegårds-traditionen; dessa frågor behöver undersökas närmare. Men vi ser i alla fall

vissa betydelsefulla fakta och kan dra vissa linjer.

I fornkyrkan lika väl som hos Luther och Laurentius Petri var tidegården tänkt och brukad som gemensam, församlingsmässig bön. Medeltidens privatisering av tidegården till breviariefromhet var ett avsteg från denna linje och rörde en missuppfattning av hela officiet. Evangelisk tidegård förutsätter sålunda med nödvändighet en aktiv församling; att utföra t. ex. vesperprogram konsertmässigt inför en passivt lyssnande menighet är ren parodi på tidegård. Det har man gjort i våra dagar, inte förr. I stället lade man småningom bort tidegården, när den inte längre kunde utföras med mening. Och det kunde tydligen den lutherska ortodoxin inte göra. Den räknade inte med en liturgiskt aktiv församling. Man tänkte i de två kategorierna lärare-åhörare; vanliga församlingsbor hade att lyssna till vad prästerskapet lärde. Undervisning var tidens lösen, och med den intellektualistiska trosyn som utmärkte ortodoxin flyttades församlingens aktivitet över från gudstjänsten till de förhör av olika slag, som blev så kännetecknande för den lutherska ortodoxins kyrkoliv. Därtill kommer, att den musikaliska bildningen stadigt gick tillbaka. Man måste förvåna sig, att tidegården i alla fall sjöngs så länge som fallet var, särskilt i skolorna, då den hade så föga samband med församlingens gudstjänstliv.

9. Andaktslivet söker sig andra vägar

Utom att ortodoxin på detta sätt försätter kyrkans lekmannelement i ett litur-

giskt omyndighetstillstånd, tycks den också sakna motståndskraft mot den individualistiska underström, som sedan länge i kyrkan hade utgjort ett hot mot församlingsgemenskapen. Ortodoxins tid visar många tecken på ett varmt andaktsliv, men detta måste söka sig andra vägar än dem som det officiella gudstjänstlivet erbjöd. En omfattande andaktslitteratur växte fram och användes vid husandakten eller i synnerhet vid den enskilda andakten. Psalmboken blev den enskildes andaktsbok i lika hög grad som liturgisk sångbok. Hela denna utveckling av fromhetslivet från församlingsmässiga till privata och individualistiska andaktsformer är en viktig fråga som vore värd närmare undersökning.

Vad som här behöver påpekas, är det märkliga faktum att den senare medeltidens andaktsformer går igen inom lutherdomen, fastän det nu inte är fråga om breviarieläsning av tidegården utan om framväxten av en ny, fristående uppbyggelselitteratur. Ser man litet närmare på denna litteratur för enskild uppbyggelse, så finner man dock att den inte alltigenom är så alldeles ny, utan har mycket gamla rötter. Ett gott exempel är *Johann Arndts* Fyra böcker om en sann kristendom, som utkom 1612 och som blev en av protestantismens mest använda böcker och är i bruk än i dag. Den visar var en huvudkälla för denna individualistiska fromhet finns: i medeltidsmystiken, som ju var starkt individualistisk, och som i sin tur har rötter i nyplatoniska tankegångar. Redan hos gammalkyrkliga teologer som Clemens av Alexandria och Origenes finner man tydliga spår av en av mystik och gnosticism

beroende fromhet, som inte passade in i det kyrkliga livets sunda församlingsgemenskap. Denna asketisk-mystiska andaktslitteratur levde sedan mycket stark inom pietismen och andra liknande fromhetsrörelser. Dessa rörelser gav rum för de små, fromma kretsarnas gemensamma andaktsliv, men inte i kyrkan och dess församlingsgemenskap, utan i konventikelns form, inte liturgiskt ordnat, utan med individualismen och subjektivismen bevarade i kravet på att man skall bedja med egna ord och vittna om egna erfarenheter. Jämsides härmed *krävdes* ett metodistiskt reglerat enskilt andaktsliv, som utgör en slående parallell till det romerska prästerskapets breviariefromhet, liksom givetvis konventikelandakten är en motsvarighet till munkofficiet. I varje fall för senare pietism och i synnerhet för angloamerikansk frikyrklighet är det ju utmärkande, att bibelläsning i form av dagliga pensa anses höra till en kristens skyldighet. Vi har gott om dylika moderna "breviarier", bibelläsningplaner av olika slag. Att läsa bibeln med reda och ordning är naturligtvis gott evangeliskt skick, men har gärningsfromheten smugit sig in, så är risken stor att en sådan bibelläsning betraktas under prestationens förtecken och andakten blir en börda i stället för en vederkvickelse.

10. *Tidegården är en fullgod evangelisk gudstjänstform*

Det teologiska arbetet inom våra nordiska kyrkor har de senare decennierna i

hög grad varit inriktat på Luther och reformationen i syfte att via denna få blicken skärpt för det bibliska evangeliets egenart. Inte sällan har det liturgiska intresset betraktats såsom ledande i annan riktning än det systematiskt-teologiska, och kretsar som övar tidegårdsfromhet har ansetts speciellt utsatta för risken att glida i oevangelisk riktning. Nu ser vi att detta är ett mycket ytligt betraktelsesätt. Tidegården är en god

evangelisk gudstjänstform, och vårt eget kyrkliga läge bör vara gynnsamt för en förnyelse av denna urkristna art av liturgisk församlingsgemenskap. Men den är en skatt i lerkärl: den kan brukas rätt bara när evangeliet lever i församlingen, när kraften i vår bön och lovsång är tacksamheten över vad Gud skänker genom Jesus Kristus och icke något som kommer från oss.

Helge Nyman

Liturgisk nämnd

Ett nytt uppslag i fråga om det liturgiska förnyelsearbetet inom vår kyrka har framförts genom den motion, som väcktes sistlidna höst inom kyrkomötet med domprosten i Härnösand, D. Lindqvist, som främsta namn. Däri begärdes att kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte i underdånighet anhålla om utredning av frågan angående inrättande av en liturgisk nämnd med uppgift att följa den liturgiska utvecklingen samt samla förslag till nya psalmer och koraller såsom underlag för en revision av kyrkohandbok, psalmbok och korallbok.

Kyrkolagsutskottet, vilket kyrkomötet sedan följde, fann samordning av initiativen på detta område önskvärd. Men på frågan vem som skulle ta hand om ärendet fann utskottet att varken den prästerliga beredningen eller kyrkomötets utredningsnämnd lämpligen skulle kunna anförtros att fungera som liturgisk nämnd. Fråga om utvidgning av kyrkomötets egen organisation med en liturgisk nämnd behövde utredas, liksom vilka vägar utanför kyrkomötets ram, på vilka man skulle kunna realisera motionärernas önskemål. Ärendet överlämnades därför till kyrkomötets utredningsnämnd, som nu infordrat yttrande.

Vad som närmast tyckes ha föresvävat motionärerna är en liturgisk nämnd med

uppgift att samla uppslag och registrera dessa och därmed följa den liturgiska utvecklingen.

Fråga är om icke en sådan nämnd borde kunna betros med en större uppgift: att vara vägledande, inspirerande, initiativtagande och givas möjlighet att befordra det liturgiska forsknings- och reformarbetet, liksom också att skapa en sund liturgisk praxis inom vår kyrka.

I själva verket aktualiserades detta spörsmål redan när den medeltida biskopliga tillsynen över det liturgiska livets utformning och praxis inom de skilda stifteten upphörde, d. v. s. under 1600-talet, utan att samtidigt någon annan liturgisk instans skapades. En påfallande oreda och splittring icke minst i liturgisk och musikalisk praxis blev den självfallna följden. Man kan erinra om att under 1800-talet, intill 1894/97, saknades all officiell vägledning för huru mässan musikaliskt skulle genomföras. Handboken av år 1811 saknar t. ex. anvisningar för de partier, som skulle sjungas. Detta fick kompletteras på privat väg. Resultatet blev under de följande årtiondena uppseendeväckande i sin brokighet.

Det livliga reformarbete, som pågått och pågår efter tiden från 1894 års handbok och 1897 års Musik till svenska

mässan, har dels insatts stötvis i samband med av kyrkomötet begärda ändringar av handbok, psalmbok, evangeliebok, mässbok och koralbok, dels varit beroende av det enskilda initiativet. Detta är knappast riktigt eller värdigt en kyrka, som vill vara mån om sitt eget gudstjänstliv.

Redan detta bevisar behovet av någon form av en liturgisk nämnd.

Motionärerna påpeka att det är av vikt att diskussionen om ordningar för gudstjänster, förrättningar m. m. icke avstannar. Det liturgiska nyskapandet skall fortsätta. Det fortsätter också, oberoende av om någon central myndighet för dessa frågor penetrerande finnes eller ej. Men det vore värdefullt om en samordnande, uppmuntrande, central organisation funnes. Dubbelarbete skulle onödiggöras, möjligheter till kontakter mellan olika exegetiska, liturgiska, musikaliska forskare och arbetare skulle skapas och erfarenheter som gjorts lättare förmedlas.

När motionärerna hävda att diskussionen icke bör avstanna, torde man kunna förutsätta att därmed avses även forskningsarbete, för vilket ju den förste motionären är en god representant.

Detta forskningsarbete bör självfallet ske i samförstånd med de teologiska fakulteterna och främst ta sikte på ett tillgodogörande av de ständigt fortgående undersökningarna i fråga om fornkyrkans och den västerländska kyrkans hela liturgiska tradition. Här finnes mycket att hämta för den liturgiske nyskaparen, både stimulerande och korrigerande.

Vår egen kyrkas tradition behöver klarläggas, såväl den medeltida traditio-

nen, som den därpå vilande reformationstida och senare. Denna forskning bör ske under kontakt med de nordiska kyrkorna, från vilka impulser kommit.

Men forskningen behöver icke blott vara historisk, utan också ta sikte på samtida liturgiska reformsträvanden inom hela den västerländska kristenheten. En kyrka kan överhuvudtaget icke isolera sig från vad som sker i nuet. Och för det liturgiska livet är den innevarande tiden av allra största intresse.

Inom den romerska kyrkan ligger liturgien i stöpsleven. År 1957 stadfästes nyordningen för den stilla veckans gudstjänster, år 1957 utgavs de nya rubrikerna till breviarium och mässa med deras förenkling av gudstjänsterna och deras hävdande av Herrens år gent emot helgonåret. Vidare kan man erinra om det pågående arbetet med musiken till mässa och tidegård. Allt detta har mycket att lära.

I de tyska kyrkorna äro de liturgiska strävandena sedan länge framträdande. Inom de flesta evangeliska kyrkorna har psalmboks- och koralboksarbeten slutförts.

Intressanta äro för oss de pågående arbetena inom Finlands kyrka. Innevarande års kyrkomöte kommer där att ta ställning till nya förslag till kyrkohandbok och till kyrkoårets texter och gudstjänster.

Om hela denna liturgiska samtid bör en liturgisk nämnd göra sig och vår kyrka väl förtrogen.

Vad angår det aktuella svenska liturgiska reformarbetet torde det vara angeläget att klarlägga var behoven av förnyelse och förändringar föreligga, så att

reformförslag kunna förberedas genom studier innan förslagen utarbetas och framläggas. På sådant sätt kunde man vänta att de liturgiska reformerna vore väl förberedda, innan ärendet förelägges kyrkomötet. Atskilliga missgrepp kunde därigenom undgås.

Vårt att påtala är den brist på omsorgsfull samordning som präglat de senaste psalmboks-, koralboks- och mässboksreformerna. Det måste betecknas som felaktigt att först fastställa psalmbokens eller handbokens texter, innan melodierna föreligga.

I detta avseende står som en förebild den wallinska psalmboken av år 1819 och dess musikaliska komplement: Haeffners koralbok 1820/21. Att denna koralbok kunde föreligga redan året efter psalmboken berodde av att under hela den långa tid, som det förberedande arbetet med psalmboken pågick, hade ett intimt samarbete mellan diktarna och koralboksarbetarna förelegat. Därav kommer sig att det Wallin-Haeffnerska verket, tros sina brister, alltfört företer en konstnärlig enhet mellan dikt och ton, som tyvärr under det gångna århundradet på många punkter försvagats.

Bristen på intimt samarbete mellan diktare och koralkomponist har varit och förblir en skada för kyrkan. Goda melodier ha en märklig förmåga att hålla psalmer vid liv, även om texten är medelmåttig, medan däremot goda psalmer, som på grund av strofisk byggnad eller av andra skäl, fått svårjungna eller svaga melodier, snabbt försvinner ur medvetandet.

Vad här sagts gäller överhuvudtaget

om ett önskvärt, ja nödvändigt, samarbete med kyrkomusikern, så snart fråga är att fixera texter, som skola sjungas av prästen eller församlingen. Sådant samarbete borde kunna förmedlas genom den liturgiska nämnden.

En liturgisk nämnd med kyrklig sanktion av någon art kan också lämpligen kontakta Nordens med vår nära besläktade kyrkor, en kontakt, som i dessa dagar är högeligen önskvärd, då reformarbeten pågå, vilka kunna närma eller fjärma våra kyrkor från varandra.

Behovet av en liturgisk nämnd synes mig uppenbart. Vad angår själva utformningen av dess arbetssätt torde det vara klokast att låta nämnden själv söka finna sin väg utan att alltför strama instruktioner inrutar eller begränsar rörelsemöjligheterna. Det torde ligga större vikt vid att finna de rätta personerna med sakkunskap och vidsyn samt vilja och förmåga att skapa kontakter åt skilda håll.

En allsidig representation skulle rimligtvis omfatta sakkunskap inom exegetiken, dogmatiken, liturgien, hymnologien och kyrkomusiken.

Vad angår huvudmannskapet synes mig biskopsmötet vara lämpligast. Detta skulle därmed återta en av sina uråldriga funktioner. Det äger också intima kontakter med de nordiska grannkyrkorna, de övriga kyrkorna på evangelisk grund och med lutherska världsförbundet, och måste anses äga det ansvarsmedvetna intresset för gudstjänstlivet inom kyrkan och hennes stift.

A. Adell

Sveriges minsta psalmbok

Den av Ignatius Meurer tryckta och utgivna psalmboken, som i artikeln "En ungdomens psalmbok från år 1648", har kallats M 2.48 till skillnad från den liknande M 48, har gått under namnet "Sveriges minsta psalmbok". (SGL, 32, 1957, s. 19 f.) Den gör onekligen skäl för namnet. Den innehåller nämligen blott 69 psalmer, under det att "systerpsalmboken", som även av Meurer kallats för en liten psalmbok, har 121 psalmer. Samtliga psalmer i M 2.48 äro hämtade från 1645 års psalmbok. Det finns en alldeles bestämd överensstämmelse med M 48 även på det viset, att båda ha med "Then helge Andes nåd", som hör hemma i Uppsalapsalmbokens s. k. tillägg. Man skulle med fullt fog kunna karakterisera M 2.48 som en miniatyruoplaga av M 48, som i sin tur är en förminskad barn- och ungdomsdition av 1645 års Uppsalapsalmbok.

Det är givetvis av mycket stort intresse att lägga märke till, vilka psalmer,

som trots den ytterst kraftiga nedskärningen till 69 st. ansågs vara oumbärliga för ägaren av psalmboken. Disposition och uppställning överensstämmer med det utbildade mönstret. Psalmboken är indelad i de fem ständigt återkommande huvudstyckena. I. Catechismus, författat i sånger. II. Några Davidz psalmer. III. Några evangeliske liknelser. IV. Åhrliche högtijdens psalmer. 1. Om Jesu Christi mandoms anammelse. 2. Jwle-högtijdh. Om Christi menniskelige födelse. 3. Om Christi omskäreelse. 4. Om Jesu Christi pijn och dödh. 5. Påscha högtijdh. Om Jesu Christi opståndelse. 6. Om Christi himmelfärd. 7. Pingedaga högtijdh. Om then H. Anda. V. Åtskillighe Psalmer om allehanda nödtorffter. 1. Om Gudz ordz wärkan. 2. Om menniskionnes vprättelse och salighet. 3. Tacksäyelse ps. för wälgerningar. 4. Emoot allehanda anfechtningar. 5. Morgon psal. 6. Afton psal. 7. Om echenskaps ståndet. 8. Tröstepsalmer.

Af diupsens nödh
Alle christne frögda
All then ganska christenheet
Allenaste Gudh i
Ach wii syndare arme
Aff Adams fall är
Christus är födder aff
Christus then rätta

Christ lågh i dödzens
Christus är opstånden
Christe som liws och
En rijker man, wäldiger
En jungfru födde itt
Fader wår som i himbl.
Förbarma tigh Gudh
Frögder eder alle

Gudh står i Gudz försambling
Gudh aff sine barmhertigheet
Herre hoo skal ewinnerlig
Hwad kan migh stå til
Hielp migh min Gudh
Herren vthi sin högsta
Högfärd är en odygd
Hielp Gudh at iagh

Hwar man må nu wäl	Min siäl skal lofwa	Säl är the m. som icke
Jesus Christus är wär	Mit hierta hwij grämer	Säl är the m. som fru.
Jerusalem tu helga	Nw bidie wij then	Sigh frögde nw him.
Jesus vppå korset	O Gudh wij lofwa tigh	Thesse äro the tijo
Jagh ropar til tigh	O Fader wår högd	Then som wil en christ.
Jesus Christus han	O Herre Gudh af him.	Then som vnder hans
Jesus tu äst wår saligheet	O meniskia wil tu bet.	Then helge Andes
Itt barn är födt i Betleheem	O Gudh wår Fader	Vthan Herren faller
Jag wil aff hiertans	O reene Gudz lamb	Wij tro vppå en alzm.
Kommer hijt til migh	O tu helge Ande kom	Wår Herre Christ
Kom Helge Ande	O Fader wår barmh.	Wår Gudh är oss en
Låt thet icke förtryta	O Herre Gudh tin	Waker vp i christne
Lofwat ware tu Jesu	O Gudh förlän migh	Werldenes frelsare
Min siäl prijsar	O Gudh tin godhet	Wij lofwom Christ
Min Gudh, min Gudh	På tigh hoppes iagh	Wälsignat ware Jesu

Som man kan finna även vid en mycket hastig genomläsning av denna psalmförteckning, innehåller alltså "Sveriges minsta psalmbok" åtskilliga av de mest slitstarka psalmerna i svensk psalmbokshistoria. Vi ska blott välja några få exempel och begränsa oss till tiden mellan utgivningen av nämnda psalmbok och psalmboksrevisionens arbete i början av 1690-talet. Sålunda återkommer psalmen "Af diupsens nödh" minst drygt 80 gånger under loppet av knappa 50 år. Detsamma skulle också kunna sägas om "Frögder eder alle", som måhända inte är fullt så spridd, men som dock torde kunna beläggas i bortåt 80-talet psalmtryck. Fullt jämförbar med den sistnämnda är psalmen "Gud af sine barmhertighet". "Mitt hierta hwi grämer tu tig, För werldsens godz så sorgelig" torde även höra till de starkaste konkurren-

terna om popularitet i de stora "psalmbokskullarna" från mitten av 1600-talet och fram till den swedbergiska psalmboken och biskoparnas reviderade psalmbok av 1695.

"Sveriges minsta psalmbok" skulle kunna sägas väl försvara sin plats i vårt lands psalmboksflora. Den innehåller inga märkvärdigheter, men det är inte heller sagt, att en psalmbok, inte ens från 1600-talet, skall vara något slags andligt kuriositetskabinett. Ägaren till Meurers lilla psalmbok har inte behövt sakna andlig färdkost på pilgrimsvandringen genom livet, och han har inte behövt sväva på målet om de stora livsfrågorna. Vi får hoppas, att det även gällt ägaren till det exemplar, som använts för denna skiss, nämligen Carl Samuel von Gegerfelt 1638—1684.

Bengt Wahlström

Nya finländska liturgiska förslag

Innevarande års kyrkomöte i Finland kommer att få ta ställning till nu framlagda förslag till reviderad KYRKO-HANDBOK för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland samt KYRKO-ARETS TEXTER OCH GUDSTJÄNS-TER.¹

Vid det 15:e allmänna kyrkomötet år 1943 beslutades i Finlands kyrka om ett förnyande av evangelie- och bönboken samt kyrkohandboken. Efter femton års arbete har kommittéer under sistlidna höst avlämnat förslag med undantag för böneboken. I höstas förelades dessa förslag de olika stiftens möten och under innevarande höst kommer kyrkomötet att behandla dem.

Ett mycket imponerande arbete har därmed slutförts.

Vad angår högmässaordningen bygger givetvis förslagen på den bestående ordningen, men åtskilliga påfallande nyordningar av allmänt intresse föreligga dock.

I ingången till högmässaordningen uppmärksammas först att Introitusmomentet återupptagits i full utsträckning, som möjliggör dess bruk varje söndag. Såsom i vår kyrka placeras inlednings-

växelsången efter ingångspsalmen. Detta är ju knappast en i allo god ordning, förslaget tänker sig därför att den också kan sjungas före ingångspsalmen. Detta förutsätter givetvis en sådan samordning mellan de båda partierna att psalmen kommer som en logisk fortsättning av växelsången.

Som alternativ syndabekännelse vid sidan om "Jag fattig syndig människa" meddelas psaltaren 130 eller "O du allra mildaste och korsfäste Herre Jesu Kristus". Fråga torde emellertid vara om denna bön till Kristus med sina innerliga ordalag äro tjänliga som syndabekännelse. Veterligen har syndabekännelsen alltid varit riktad till Gud eller till Fadern.

Som i den nuvarande finländska handboken följer på syndabekännelsen Herre förbarma dig och därefter avlösningen. Härigenom skiljes sålunda Kyrie och Gloria, som eljest har bildat en musikalisk enhet. I ett alternativ har en nyordning på denna punkt anvisats med syndabekännelse, följd av avlösning före Introitus och omedelbart på densamma Kyrie och Gloria.

Gloria är på ett förebildligt sätt uppdelat mellan präst och församling. Laudamus förekommer på högtidsdagar och

¹ Pieksämäki, 1957. Sisälähetysseuran Raamattutalon kirjapaino.

då nattvard firas. Detta laudamus meddelas i icke förkortad form och med riktiga språkformer: Vi lova dig . . . Som ersättning för denna lovsång anvisas en hel rad treenighetspsalmer, bl. a. 98 (Alena Gud, varvid synes framgå av anvisningen att man avser hela psalmen, som ju utgör en parafras av Gloria med Laudamus). Det vore intressant att erfara huru det kan utfalla med en så lång psalm på denna plats.

Slutet av Gloria kan sjungas antingen: "människorna en god vilja" eller: "bland människor till vilka han har behag". Det senare alternativet torde bli vanskligt att bruka till de gamla traditionella melodierna.

Körsången placeras före gradualpsalmen.

Som nyhet för den finländska kyrkan införs nu två altartexter: såväl epistel som evangelium. På denna punkt reserverar sig emellertid teol. Dr. Olavi Kares, Åbo. Psalmen efter predikan kallas här offertoriepsalmen och psalmen före nattvardsmässan för bönepsalm.

Före Sursum corda har salutationen återinförts, vilket ur musikalisk synpunkt är tillfredsställande. Prefationen, här kallad konsekrationen, har sedvanlig inledning och avslutning och åtföljes av Sanctus (med formuleringen: Hosianna i höjden, vilket ter sig avundsvårt såväl med hänsyn till dess bibelenlighet som musikaliskt). Sex alternativa prefationer upptagas: advent, jul, fastan, påsk och pingst.

Ny är här en kort bön före instiftelseorden.

Agnus Dei sjunges som distributionspsalm, då nattvardsfirningen begynt. An-

visning lämnas att för präster, som utdelat nattvardselementerna och för kantor och körmedlemmar beredes tillfälle att till sist med församlingen åtnjuta sakramentet.

De assisterande prästerna träda för altaret först efter Pax och de avlägsna sig från altaret före tacksägelsebönen. Detta synes vara en förebildlig ordning.

En form för skriftermål infogat i högmässan förekommer i det att före syndabekännelsen hålles ett skriftetal.

Ur kapitlet om dopet kan erinras om att barnet tecknas med korsets tecken i sitt ansikte och på sitt bröst, och handpåläggningen förekommer efter själva dophandlingen under läsningen av den apostoliska välönskan. Denna uttalas också vid konfirmationen under handpåläggningen efter det konfirmanderna uttalat sitt löfte. Kallelsen till nattvarden har formen av en tillsägelse eller inbjudan. I skriftermålet upptagas fem olika former av formulerade skrifteförmåningar, som vore värda att pröva hos oss. Jordfästningsritualen innehåller ett rikligt antal böner för olika situationer.

Detta är en axplockning ur förslaget, för att ge en uppfattning om i vilken riktning förslaget rör sig.

Sådant det nu föreligger är det resultatet av ett kommittéarbete där olika delar utarbetats av skilda personer. Det kan nog ifrågasättas om detta är helt lyckligt. En stilistisk växling i språkbruket har därmed icke kunnat undgå och den ger det hela ett något brokigt intryck. Trefaldighetssöndag kallas t. ex. även Treenighetsdagen. En mera ingående granskning torde också kunna konstatera skiljaktigheter, de olika de-

larna emellan, i fråga om teologiska synpunkter. I förordet meddelas att förslaget utgör ett resultat av sammanjämkningar i detta hänseende. En formell överarbetning torde vara önskvärd.

Det allra största intresset bjuder emellertid Kyrkoårets texter och gudstjänster, en reviderad evangeliebok. Här upptages för hela kyrkoåret förslag till tre serier var och en av dem omfattande en evangelietext, en epistolisk läsning samt en text ur psaltaren och en annan gammaltestamentlig text. Här har man, liksom den nuvarande svenska evangelieboken sökt sammanföra texter i de olika serierna till en helhet under gemensamt ämne. I fråga om evangelietexterna och epistlarna har man i hög grad följt den nuvarande svenska ordningen, i fråga om urvalet av psaltartexter den tyska Agende für evangelisch-lutherische Kirchen (1955). De gammaltestamentliga texterna har också ställts i relation till dagens huvudtema "icke allt för snävt fattat". Detta måste vara riktigt. Här gäller givetvis främst att få fram brukbara predikotexter till belysning också av nytestamentliga tankar. Fråga är nog om man ej kan använda samma princip vid urvalet av epistolära texter.

Nya egna texter ha meddelats för helgdagsaftnar, för stilla veckans dagar, julaftonen, julmorgonen, nyårsaftonen. För juldagen anvisas sålunda ordningar för två mässor.

För varje dag meddelas ingångspsalm och gradualpsalm samt liturgisk färg. Den violetta färgen anges som fastefärg, för domsöndagen anvisas i första hand grönt.

Ett stort arbete har nedlagts för att

förse varje helgdag och söndag med introitus, uppbyggd efter den traditionella typen med antifon, psalm, Gloria patri och upprepad antifon. Påfallande är att psalmen — efter gammalkyrklig sed — omfattar ett par versar, ej blott en vers som hos oss, och i den romerska kyrkan. Här anvisas uppenbarligen en riktig väg, även om man understundom kan diskutera valet av psalmer och psalmversar.

Ofta har förslaget följt den gamla traditionella antifonserien, dock långt ifrån alltid. Urvalet tyckes knappast ha gjorts med hänsyn till sången. När man velat följa den traditionella formen av introitus' uppbyggnad kunde man ha väntat sig att man också sökt möjliggöra bruket av den gamla sången. Detta torde i många fall icke vara möjligt, då det gjorda texturvalet är för knappt för att medge detta. Det vill synas som om de musikaliska spörsmålen näppeligen ha beaktats eller diskuterats vid upprättandet av denna eljest mycket intressanta serie. Vill man här vinna ett tillfredsställande resultat, måste man förvisso diskutera igenom dessa problem också utifrån den musikaliska sidan, innan texten definitivt fastslås. Genom enkla medel kan man här nå mycket värdefulla resultat.

Totalt måste man säga att ett utomordentligt värdefullt arbete utförts, grundat på ett inträngande studium, under beaktande av den egna traditionen och samtida liturgiska strävanden. Det hela utgör ett utmärkt bevis för strävan efter en parallellismus membrorum mellan de evangeliska kyrkorna, en strävan som borde fortsätta främst mellan Nordens kyrkor.

A. Adell

Svenskt körarbete 1957

Även om kyrkosångshögtiden i Skellefteå 14–16 juni inte samlade så väldiga sångarskaror som flera av de tidigare – det var heller icke väntat eller avsett – måste den dock betraktas som den viktigaste och förnämligaste sångarprestationen under 1957. Anledningarna är flera. Först och främst har aldrig en så stor sångarskara samlats på en så nordlig plats. Att det blev i en så kyrklig bygd som skelleftetrakten var även en märklig sak, särskilt för de söderifrån kommande sångarna. Att få uppleva den nordiska försommaren i denna nordliga bygd var också en upplevelse. Någon natt kunde man egentligen ej tala om. När det skulle börja bli natt stod solen redan vid horisonten och bådade en ny dag.

Men det är ändock ej detta som gjorde denna sångarfest till något ganska märkligt. Det var i främsta rummet vad som sjöngs och hur det sjöngs som var bestämmande för denna högtids kvalitet. Här nämnes ej i första rummet rikskörens prestationer, även om dessa under sina ledares goda dirigentskap var goda, ja, rent av utmärkta. Birger Eriksson från Umeå och David Ahlén visade var på sitt sätt, att det går att sammansvetsa en så väldig kör och få den att lyda sin ledares intentioner. Det är snarare så, att

det var de många småkörerna som åstadkom märkliga ting. Och främst i raden sattes av de flesta Uppsala domkyrkas koralkör, som under Olle Scherwins ledning bjöd på musik av högsta märke.

Men de norrländska köerna visade även att man så högt i Norden följer med vad som sker på kyrkosångsfronten. Ja, fråga är om man någonstades i vårt land så målmedvetet söker lära körer och församlingar, vad kantoreipraxis är och vad den kan betyda för högtidligheten och högheten i en gudstjänst. Här måste Umeåkören och Burträskkören i första hand nämnas. Birger Eriksson kommer igen och har vid sin sida Gudrun Zethelius. Vad alternatimsång är kunde de också visa, men här kommer Lars Edlund in i bilden. Hans Södertäljekör hade icke gjort den långa resan förgäves. Den var något att höra.

Även om inte de solistiska inslagen hör till en körrapport kan man dock vid ett omnämnande av skelleftehögtiden icke underlåta att nämna Karin Langebo och Bernhard Sönerstedt, som båda gjorde högst uppmärksammade insatser.

Orgelkonserterna och orgelbeledsagningen hör icke heller till en egentlig körrapport, men så mycket bör dock nämnas som att flera synnerligen goda

orgelvirtuoser: Jan Pontén, Olle Scherwin, Bo Nilsson, Rune Wählberg var att nämnas bland de "utrikiska", Ulf Sundman och Simon Langebo bör kanske först nämnas av de "inhemska".

Här är redan på sätt och vis nämnt vad nytt som rör sig på kyrkosångsfronten. Kantoreipraxis sådan den övats och lärts i Uppsala har börjat utövas i olika delar av landet. Man kanske vågar det påståendet, att det i icke ringa utsträckning är den svenska landsbygden, som går före med gott exempel. Många körnotiser visar sanningen av det påståendet, ännu fler omnämmanden i dagspressen visar detsamma.

Alternatimsången är det andra, som tagit fart på sistone. Den är väl icke helt och hållet ny — Albert Runbäck har på sätt och vis visat vägen i Lauda Sion — men genom Collegium Musicum och dess båda mest framträdande krafter: Harald Göransson och Lars Edlund har den fått en omfattning som knappast tidigare, kanske icke någon gång.

För körerna är heller icke den gregorianska sångens pånyttfödelse, om man så får säga, numera någon främmande sak. Redan vår nuvarande mässbok har gjort och tagit ett stort steg för att föra in körerna i detta slags sång. Laurentius Petrisällskapet har säkert bidragit till fördjupad förståelse av detta. De olika förslagen till mindre gudstjänster, som under året framlagts måste väl också i någon form upptaga denna sång, om de skall få någon framtid. Kyrkoherde Palmérs vesperförslag har prövats på en del ställen. Prövningen behöver dock fortsätta, då det skall utrönas, om detta slag av aftongudstjänst är vad som skall er-

sätta den nuvarande aftonsången i våra stadskyrkor.

Collegium musicum står även bakom "Koralmusik", som utgivits av Harald Göransson. Den bör väl i första hand betraktas som ett diskussionsinlägg, kanske bättre ett väckande av kyrkomusikens utövare och vänner att se kritiskt på våra koralers nuvarande utformning. Att körerna måste engageras vid försöken att visa betydelsen av annan rytmik och annat, som Koralmusik innehåller, torde vara oemotsägligt. Först genom dessa kan de gjorda förslagen nå ut till kyrkofolket och eventuellt accepteras av detta.

Många uppgifter finns alltså för våra kyrkokörer utanför de traditionella: att sjunga hymn efter trosbekännelsen, att delta i musikandakter av olika slag. Här håller helt enkelt på att växa fram ett nytt betraktelsesätt, vad gäller körens uppgifter. Dess liturgiska uppgifter betonas allt starkare. I detta sammanhang har starkare än tidigare framförts kravet på att kören skall sjunga från koret. Många svårigheter finns väl här att övervinna — orglarnas placering, saknaden av plats i koret för kören, körens egen ovana vid en sådan plats och annat — det torde dock vara mera en tidsfråga än en diskussionsfråga att så sker.

Många körer arbetar energiskt och flitigt att förkovra sig. Därmed menas, att de genom studier söker tränga in i och fördjupa sina kunskaper i kyrkomusik samtidigt som de genom tonbildningsövningar och melodiläsning söker åstadkomma allt bättre sång. Som exempel kan nämnas, att under det gångna året över 1 000-talet musikcirklar arbetat på detta. Av de snart 23 000 kyrkokörsånga-

re, som är anslutna till Sveriges kyrkosångsförbund, bestående av mycket över 1 000 körer, är det sålunda en stor del som bedriver studier i musikcirkelns form.

Dessa studier berör väl ännu så länge kanske mest utanverken, det elementära, men det börjar växa fram körer, som hunnit så långt, att de inte längre behöver hålla på med elementär musikhälsa utan har gett sig in på musikhistoriska studier eller börjat studera den svenska gudstjänstens utformning och historia.

I en översikt av detta slag måste man numera också komma in på barnköerna och i någon mån ungdomsköerna. Barnköerna har vuxit till mycket starkt under senare år. Inom varje stift finns ett betydande antal kyrkomusiker, som vid sidan av den vuxna kyrkokören också har speciell utbildning som musiklärare, men här givs också många utmärkta exempel på barnköer, som hunnit långt under kantorernas ledning. Ja, de ibland förkättrade s. k. orgelspelarna har visat sig ha stort intresse även för denna uppgift.

Slutligen skall nämnas något om vad som sjunges. Alltfort är de klassiska mästarna — förbarock, barock — och även senare — mycket och gärna sjungna. De utgåvor, som åstadkommit av Gottfrid Berg i *Sacre Cantiones*, av Albert Runbäck i *Lauda Sion*, av Sveriges kyrkosångsförbund genom notbilagorna till Kyrkosångsförbundet är några av de möjligheter, som står köerna till buds. Musikförlagen ger också ut en del av de klassiska mästarnas verk i nyutgåvor.

Av yngre och yngsta kyrkokomponister sjunges mycket av G. Berg och Gunnar

Thyrestam. Torsten Sörenson har kommit alltmer i ropet. Hilding Hallnäs bör även nämnas. Lars Erik Larsson är även ett namn som icke får glömmas. G. Bjarnegård är mycket produktiv och hans verk sjunges ganska allmänt. Waldemar Åhlén har blivit mycket uppskattad under senare år. För de avancerade köerna är Lars Edlund ett känt och uppskattat namn. Ett namn, som ryckt i förgrunden under det gångna året är Rudolf Norrman, som tidigare ej varit så mycket representerad men nu blir det alltmer. I föregående rapport omnämnde Lennart Hedwall har under det gångna året varit ganska tyst, kanske beroende på utrikes studier. Han kommer dock säkert tillbaka. Även om han hör till det yngsta gardet och har starka sympatier inom tolvtonsmusikens område har han dock visat sig vara lyhörd för vad som är möjligt för köerna att sjunga. Härtill bör läggas, att givetvis Otto Olsson, David Wikander, Jakob Nyvall, Daniel Olson fortfarande är mycket sjungna. Som sista namn skall nämnas Valdemar Söderholm. Hans kompositioner är ibland litet svårsjungna. Men de är musik. Den kör som stiftat bekantskap med Valdemar Söderholms körkompositioner vill gärna sjunga mera även om det vållar ett bestämt arbete att tillägna sig hans musik. Här finns givetvis en hel del kyrkokomponister som inte blivit omnämnda. De som här förekommit är sådana, vars namn man då och då återfinner på körprogrammen. Annars kunde nämnas t.ex. I. Widéen av de äldre, ja, John Morén, men de bli allt mer sällsynta. Bland yngre kunde Ake Kullnes vara väl värd att nämna. Men han har icke på länge, så

vitt undertecknad vet, kommit med några nykompositioner.

Vid de olika körjubileer, som under 1957 firats, har givits många goda exempel på nykomponerade körkantater men de är oftast av betydelse mest för den egna kören och kyrkan. Många får sitt enda framförande och läggs sedan undan för att kanske aldrig framföras mer. Arkivering av sådana alster är dock en ganska viktig sak. I en framtid kan det få sin betydelse att kunna ta del av även sådana kompositioner, som rönt nyss omnämnt öde. Den nya lagen om arkivering

kan här få stor betydelse. Behovet är anmält för undersökarna av vilka organisationer och i hur stor utsträckning arkivering är behövlig.

Tyvärr är denna rapport måhända alltför lång. Att den måst bli så, beror ytterst på, att så mycket sker inom svensk kyrkosångsrörelse av i dag. Och där något sker, vågar man tala om friskt liv. De svenska kyrkokörerna får tydligen allt fler uppgifter och deras samband med kyrkan betonas allt starkare.

Sten L. Carlsson

Kyrklig skrud och prydnad

Församlingarnas vård om sina gudstjänstrum är ett uppbyggligt kapitel i det svenska kyrkolivets nutidshistoria. Små landsförsamlingar med begränsade tillgångar restaurera sina gamla sockenkyrkor, och årligen erhålla våra helgedomar vackra och värdiga tillskott till den kyrkliga skruden. En uppräknig skulle bli för lång och ett urval mer eller mindre godtyckligt. Bland de senaste årens nyskapelser fäster man sig dock särskilt vid några arbeten i polykrom träskulptur. I närmast föregående årsrapporter ha också våra domkyrkors restaureringsproblem vidrörts. Till de stiftshelgedomar, som kräva restaurering, har under året kommit Växjö domkyrka. Ritningar och modell till restaurering föreligga, men tills vidare ha arbetena i domen begränsats till en byggnadshistorisk undersökning av stort intresse. Genom utgrävningen får man en föreställning om hur kyrkans rymdverkan kan förhöjas genom att hittillsvarande golvnivå sänkes. Till följd av C. G. Brunius' ombyggnad 1849–52 och den mindre lyckade restaureringen 1898 har kyrkan fått en karaktär, som icke låter dess gamla skönhetsvärden komma till sin rätt. Det är högst intressant att på nuvarande byggnadsstadium kunna skönja den gamla domens

romanska och gotiska byggnadsskeden. Ett tilltalande drag i restaureringsprojektet är återställandet av de ursprungliga dubbelspiorna.

Under året har ett av de största och livligast debatterade kyrkobyggnadsföretagen i vårt land genomförts i och med att kyrkan i Oxelösund fullbordats och invigts. Den väldiga betongbyggnaden med sin höga spira över det centraliserade kyrkorummet är tänkt som sjömärke men torde väl även i framtiden bli ett tecken, som varder motsagt. I sin moderna gestaltning visar den dock ett betydligt fastare och mer konstnärligt grepp än de samtidiga kyrkobyggnaderna i Hansaviertel i Berlin. Såsom en konsthistoriker framhållit, får dock en sådan skapelse som Oxelösundskyrkan betraktas som en engångsföreteelse och lämpar sig icke för efterbildning.

Medan planer utarbetats för de nya församlingskyrkor, som måste uppföras inom en snar framtid, och för den mängd av s. k. småkyrkor, som projekterats, har principdebatten om den moderna kyrkobyggnaden under året varit livlig. "Småkyrkan i funktion" och "Så bygges en småkyrka" heta två skrifter, som utkommit. I detta sammanhang bör även nämnas Bengt Stolts bok om "Kyrkorestore-

ring", där författaren går in på principiella spörsmål. Den av undertecknad 1953 framförda synpunkten på funktionen som grundläggande för kyrkobyggnadens utformning har här upptagits. Tyvärr konstaterar man dock, att den teologiska funktionen har fattats för snävt och att man bortsett från väsentliga drag i den svenska kyrkans liturgiska tradition och därtill lämnat, vad vi kunde kalla kyrkorummets andaktsmoment, tämligen obeaktat. Det är ju på dessa punkter kritiken främst måste sätta in, då det gäller alltför många yttringar av modern kyrkoarkitektur. Från andra utgångspunkter och med beaktande av kyrkobyggnadens historiska framväxt i förhållande till teologiska idéer och liturgiska förhållanden belystes problemet i den oration undertecknad höll vid prästmötet i Stockholm och som under

året utkommit som en fristående liten skrift. Själva formproblemet behandlades senare i en artikel, publicerad i Svenska Kyrkans Årsbok. Det är av största vikt, att formproblemet blir beaktat och be-lyst på ett helt annat sätt, än vad hittills varit fallet. Faktiskt är formen ofta fast-låst i en gestalt, som gavs redan av nyt-toarkitekturens pionjärer för omkring femtio år sedan. Den modernitet, som ofta nog i dagens läge bjudes, kommer sannolikt om något årtionde redan att verka förlegad. Det vore nyttigt, om den väntetid, som byggnadsregleringen ålägger oss vid förverkligandet av våra byggnadsplaner, kunde brukas så, att en fördjupad syn på kyrkoarkitekturens funktion och formgivning kunde komma till stånd.

Ragnar Stenberg

Recensioner

Davidz Psaltare. Bibelöversättningar av år 1536, utgivna av Gunnar Sjögren. Almqvist & Wicksell, Uppsala 1956.

Svenska fornskriftssällskapet har ombesörjt ett faksimilennytryck av den första svenska översättningen av Psaltaren. Sällskapets intresse för de år 1536 utgivna bibeldelarna motiveras därav att "genom dem kan man få en inblick i den process, varigenom språkformen i Gustav Vasas bibel skapades, en inblick, som stundom avslöjar helt andra sidor, än dem som man får syn på genom ett studium av NT 1526", för att citera utgivarens förord.

Nyutgåvan skall hälsas med tillfredsställelse också av den som hyser intresse för gudstjänstlivets utveckling i vårt land under det i detta avseende betydelsefulla årtiondet, före Gustav Vasas bibel.

Utgivaren erinrar om att Kjällerström gjort troligt att böckerna trycktes, därför att de var avsedda för kultiskt bruk och skulle bidra till gudstjänstlivets försvenskning.

Ett närmare studium av psaltaren bevisar detta till fullo. Det förnämsta beviset finnes i det till synes omotiverade upptagandet av *Symbolum Athanasii*, vilket meddelas efter den sista psalmen. *Symbolum Athanasii* sjöngs nämligen enligt de medeltida breviarierna såsom sista psalm i söndagens prim (se *Breviarium lincopense*, nytryck 1950 s. 56). Det upptages f. ö. alltfört på denna plats i *breviarium romanum*.

Förefintligheten av *Symbolum Athanasii* på denna plats är intressant av flera skäl. Efter utgivarens ord, saknas det i tyska upplagor av Psaltaren. Detta visar att den svenska översättaren och utgivaren på ett annat sätt än de

tyska förlagorna haft den fortsatta tidegården i tankarna.

Vidare motiveras dess förefintlighet i detta sammanhang med att utgivaren synbarligen haft för avsikt att också försvenska dagstiderna, närmast söndagens prim. Det blev ej så. Dagstiderna ha ju mycket snabbt blivit skjutna åt sidan. Men tanken, som skyntar, tyckes visa att man haft för avsikt att behålla hela tidegården.

Utgivaren följer Johan Palmér när det gäller frågan om översättaren, som han anser vara Laurentius Petri. Är detta riktigt får 1536 års upplaga sin plats i arbetet för arbetet på gudstjänstens försvenskning, som kommer till uttryck i Hög- och Bjuråkershandskrifterna av år 1540/41. I hänvisningen vid completoriet till psaltarpsalmen har också Höghandskriften citerat 1536 års översättning.

Viktigt för tidesången är interpunktionen av psalmerna. Denna är i det hela taget mycket omsorgsfullt utförd i Psaltaren 1536 med virga / avdelande versen i två delar. För den präst och klockare som var van att recitera sitt latinska psalterium, bör det inte ha erbjudit större svårigheter att sjunga det svenska psalterium, som här bjöds honom.

Till tidegården hörde att psaltarpsalmerna inleddes med antifoner. Dessa fingo vid denna tidpunkt hämtas ur de latinska antifonarierna. Efter varje sådan antifon stod under finalis antecknad den psalm som sedan skulle sjungas. Denna angavs som regel med de första orden i psalmen på latin. Det är säkert ingen tillfällighet att 1536 års psaltare över varje psalm återger dessa ord, som voro grundligt inlärd av prästerna. Dessa inledande ord saknas i GVB.

Hur förhålla sig de ev. tyska förlagorna i detta avseende?

Efter psalm nr LVII finnes i det nu reproducerade exemplaret av psaltaren för hand inskrivet: Åra vari fadrenom och Sonenom och then hegha Ande som thz warit haffuer aff begynnelse oc nw oc altijd ifro euighet til euighet. Likaså efter psalm CXXX. Ordalydelsen följer nära 1531 års svenska mäsas och Höghandskriften.

Detta är en erinran om den sedvanliga avslutningen av psalmerna i tidegården.

Det kan alltså icke råda någon tvekan om att denna psaltarupplaga avsåg att tjäna och betjänade den försvenskade tidegården och att denna tidegård är en trogen efterföljare av den medeltida, latinska. Som ett bevis på Laurentius Petris arbete på kultens försvenskning och på hans avsikt att konservera densamma är denna psaltarupplaga av stort intresse.

Det vore av värde om en undersökning kunde göras beträffande psalmernas versindelning: följer den Luther eller det latinska breviariet? Följer interpunktionen, d. v. s. uppdelningen av verserna någon av dessa? I varje fall finge man i så fall söka förlagan rimligtvis i Breviarium upsalense.

A. Adell

Die Musik in Geschichte und Gegenwart. Allgemeine Enzyklopädie der Musik, herausgegeben von Friedrich Blume, Bärenreiter-Verlag, Kassel. Basel. London. Band 6: Head-Jenny.

Det i år utkomna sjätte bandet av MGG erbjuder av alfabetiska skäl endast ett fåtal artiklar av direkt kyrkomusikaliskt intresse. Som exempel på det utrymme, som ägnas speciellt liturgisk musik, kan bland dem nämnas artikehn "Hymnus" på 43 spalter. Utom hymnen i de orientaliska kyrkorna och den flerstämmiga hymnen behandlas den latinska hymnen utförligt och överskädligt under följande rubriker: Begrepp, avgränsning, liturgisk ort och källor. Texten. Förhållandet mellan text och melodi. Melodik, allmän och speciell. Modalitet. Former. Släktskap och föränderlighet. Stilistiska grupper. Uppförandep Praxis. Att MGG också förverkligar sitt vittsyftande program visar den 41-spaltiga artikeln "Humanismus", som först lämnar en utförlig redogörelse för humanismen som bildningsrörelse och därefter ingående behandlar de humanistiska idéernas inflytande på 1400- och 1500-talens flerstämmiga musik.

Avvägningsfrågor i ett verk av detta omfång kan naturligtvis alltid diskuteras, men anmäla- ren kan dock inte underlåta att uttrycka sin förvåning över att en komponist av Hindemiths format ägnats fattiga 10 textspalter. Detta är så mycket mer anmärkningsvärt, om man jämför det utrymme som i detta band getts en rad "mindre storheter".

G. Z.

Kyrkosångens vänner

KSV:s centralkommitté har hållit årsmöte i Stockholm den 8 jan i år under ordförandeskap av Biskop Gustaf Aulén.

Bland ärenden må nämnas behandlingen av frågan att om möjligt få till stånd en KSV:krets i de stift, som ännu sakna sådan. Kyrkosångens Vänner fyller en betydande uppgift inom dess speciella område, det kyrkomusikaliska, genom den sakkunskap, som ej minst dess centralkom-

mitté besitter och genom den inspirerande verksamhet den utför inom de inom densamma verkande sektionerna för koral- och körsång, orgelsektionen (orgelrådet), sektionen för kyrkl. skrud och prydnung. En liturgisk sektion kommer förmodligen snart till stånd. Kretsar finns f. n. i Skara, Lund, Uppsala, Stockholm, Växjö, Göteborg, Linköping, Strängnäs och Härnösand, de två senare dock ej självständigt arbe-

tande utan i förening med resp. kyrkosångsförbund.

En motion från Strängnäs-kretsen ang. delvis kostnadsfri utbildning för körmedlemmar i sång, instrumentalmusik m. m. lades till handlingarna.

Man beslöt anhålla hos resp. kretsar om fördubblandet av årsavgiften till centralkommittén.

Den sittande styrelsen omvaldes: Biskop Aulén ordf., biskop Nygren v. ordf., komminister Grefberg sekr., kantor Karl G. Gustafsson kassör, musikdirektör Åberg bibliotekarie samt domkyrkoorganisten Weman och musikdirektör W. Ahlén.

Stockholm den 20 januari 1958.

Gabriel Grefberg
sekr.

Strängnäs stiftskrets

Årets ombudsmöte hölls i Strängnäs den 25 maj. På söndagen samlades omkring 400 sångare till kyrkosångshögtid i Domkyrkan. I den till sista plats fyllda domen sjöng stiftskören, under ledning av 1:e förbundsdirigenten Rudolf Norrman, en köravdelning från Närke, ledd av 3:e förbundsdirigenten kantor Ejnar Lundqvist, Hallsbergs samt Södertälje kyrkokör, som under musikdirektör L. Edlunds ledning framförde tre motetter av B. Lewkovitch. Konsertavdelningen avslutades med "Laudate Dominum" av C. Monteverdi. Som orgelsolist medverkade R. Norrman och högtidstalet hölls av förbundsordföranden Biskop Gösta Lundström.

Det är glädjande att konstatera, att intresset för kyrkosången är i ständigt stigande inom stiftet. Därom vittnar det ökade antal musikandakter där kyrkokörerna medverkar, det stora intresse som visats vid de repetitioner som, under ledning av 1:e förbundsdirigenten, hållits på olika platser inom stiftet samt att för närvarande 54 körer, vid sidan av repetitionsarbetet, arbetar i form av studiecirklar.

Till förbundet är anslutna 78 körer med tillsammans 1 462 medlemmar.

Strängnäs den 28 december 1957.

Harry Carlsson
sekr.

Skara stiftskrets

Arsmöte hölls i Skara den 19 februari. Räkenskaperna för år 1956, som balanserade på kr. 22.203: 88 och utvisade en behållning på kronor 17.711: 51, blevo på revisorernas tillstyrkan godkända.

Under året ha i många kontrakt hållits *kontraktsdagar*, då präster och organister samlats till övningar i kyrkomusik och diskuterat gemensamma intressen. I Skövde hölls sålunda en mycket instruktiv kurs den 28/10–1/11, då musikkonsulent S. H. Jakobsson medverkade.

Sånggudstjänster ha hållits i 12 olika delar av stiftet. Falköping-Skövdekretsen har sjungit i Horn, Järpås, Dala, Börstig och Dimbo, Skara-Lidköpingkretsen har sjungit i Järpås och Tun, Vänersborgskretsen i Järpås, Särestad, Vänersnäs, Vänersborg och Tengene. Sånggudstjänsten i Järpås var gemensam för de tre kretsarna.

Programmen ha varit ungefär lika för de olika körerna, hymner av Bach, Roman, Schütz, Homilius, Buxtehude, Palestrina, Händel, Morén, O. Olsson, Widéen, Runbäck, W. Ahlén m. fl. Vid utförandet av Buxtehudes Magnificat och In dulci jubilo medverkade stråkorkester ur de egna leden.

Vid varje gudstjänst har hållits kort predikan eller tal med altartjänst, i allmänhet söndagens completorium eller i Fastan Improperierna av Palestrina. Orgelmusik har också utförts och några gånger violinmusik. — Sånggudstjänsterna ha alltid samlat mycket folk och ha säkert varit stimulerande på församlingssången och även kyrkogången.

Sångarna ha med glädje offrat tid och kraft, och vart helst körerna kommit, ha de också blivit mottagna med stor gästfrihet.

Att representera Skarakretsen av KSV vid Centralkommitténs årsmöte i Stockholm har valts den dirigent som har tillfälle att resa.

Gullspång den 31 december 1957.

Erik H. Cederbom

Lunds stiftskrets

Arbetet inom Kyrkosångens Vänner i Lunds stift har under 1957 fortgått enligt för några år sedan utstakade linjer, d. v. s. under intimt

samarbete med Kyrkomusikerföreningen, Kyrkosångs- och Bildningsförbundet. Tre styrelsesammanträden och ett allmänt möte har hållits. Vid det senare gav kyrkoadjunkt K. E. Wallin en intressant skildring av munkarnas liv i Maria Laach, illustrerat av några skivor gregoriansk musik från KSV:s eget diskotek, som nu börjar taga allt mera form. Antecknas kan också att KSV:s nordiska kyrkomusikerbibliotek å stiftsgården redan innehåller 32 nr — alla hymnblad oräknade — bl. a. 1697 års koralbok.

Årets koralvecka i Båstad samlade liksom i fjor 80-talet deltagare, vilka bl. a. fördjupade sig i "Koralmusik" och Mässmusik II.

I stiftsgårdens blivande orgel har Sällskapet investerat kr. 5 000:— och härutöver ekonomiskt bidragit till kyrkomusikaliska kurser och kontraktsdagar inom stiftet.

Malmö i dec. 1957.

Nils Gust. Zettergren
sekr.

Stockholms stiftskrets

Den 14 juni hade kretsen sin sedvanliga vårutfärd, denna gång till Skånela, Vendel, Tensta och Viksta märkliga gamla medeltida kyrkor. Färden leddes av ordföranden, musikdir. Waldemar Ahlén, som också utsökt och förnämligt trakterade orgelverken i de olika templen. För den kyrko- och konsthistoriska orienteringen stod kyrkoherden i Lidingö, Ragnar Stenberg, vilken, som alltid, till allas glädje och fromma rikeligen och utförligt lät de närvarande ta del av sitt stora vetande. Sedan middag intagits på Flustret i Uppsala, avhölls sedvanligt årsmöte. Styrelsen omvaldes, så när som komminister Torbjörn Wikmark, som av sagt sig att bli omvald. I dennes ställe valdes kyrkoadjunkten Olle Gnospelius.

Antalet medlemmar i kretsen var vid årets slut 110.

Stockholm den 31 december 1957.

Karl Erik Fridblom
sekr.

Ärkestiftets stiftskrets

Sällskapets styrelse har under året utgjorts av domkyrkoorganist Henry Weman, Uppsala, ordf., domkyrkoadjunkt Öyvind Sjöholm, Uppsala, vice ordf., stiftsadjunkt Sture Rolfhamre, Uppsala, sekr., kantor Petrus Lindgren, Akerby, kassaförvaltare, samt komminister Oscar Solén, Kungsgården, kantor Harald Vallin, Hälsingtuna, och musikdirektör Per Erik Styf, Uppsala.

Styrelsen har under året haft två sammanträden. Årsmöte hölls i Uppsala den 8 maj. Antalet medlemmar var vid årsskiftet omkr. 200.

Sällskapets verksamhet har under det gångna året inte varit lika omfattande som tidigare.

Två kurser i *talteknik och liturgisk läsning* har under året anordnats, den ena i Gävle i januari och den andra i Uppsala i maj, under ledning av musikdirektör Ake Nygren. Särskilt kursen i Gävle rönt stor uppmärksamhet.

Tillsammans med SKS i Ärkestiftet och resp. kontraktsråd anordnade KSV i september en två dagars studiekurs i Forsa för präster och kyrkomusiker i Sundhede och Nordanstigs kontrakt under ledning av musikdirektör Carl Rosenquist. Kursen omfattades med ett synnerligen stort intresse.

KSV har beslutat inköpa grammofonskivor med inspelningar av kyrkomusik för utlåning till sällskapets medlemmar. Kr. 500:— har anslagits för detta ändamål.

Av sällskapet har till SKS i Uppsala utgivits ett anslag å kr. 100:— som bidrag till kurser i orgelspelning för teologer.

Uppsala, Nyårsaftonen 1957.

Sture Rolfhamre
sekr.

KSV:s centralkommittés räkenskaper för år 1957 upptaga i sammandrag följande poster:

Inkomster

Behållning vid årets början	1 378: 41
Årsavgifter	800: 00
Psalmistans försäljning	42: 80
Bankränta under året	6: 69
	2 227: 90

Utgifter

Sekreterararvode	100: 00
Ansl. till tidskr. Svenskt Gudstjänstliv	250: 00
Ansl. till Geijerskolan	200: 00
Sammanträden, porton m. m.	541: 15
Behållning till år 1958	1 136: 75
	2 227: 90

Gökhem den 31 december 1957.

Karl G. Gustafsson
kassaförvaltare

Tablå över Kyrkosångens Vänners lotterimedelskassas räkenskaper för år 1957.

Inkomster

Behållning vid årets början	13: 33
Bankränta under året	0: 04
	13: 37

Utgifter

Behållning till år 1958	13: 37
	13: 37

Gökhem den 31 december 1957.

Karl G. Gustafsson
kassaförvaltare

Laurentius Petri Sällskapet

Laurentius Petri Sällskapets studiekonvent. i Finland

I raden av Laurentius Petri Sällskapets sommarkonvent var 1957 års konvent den 31 juli–5 aug. på Lärkkullastiftelsen i Karis församling i södra Finland det första utanför rikets gränser. Glädjande nog var huvudparten av de 40 deltagarna från Finland. Endast en tredjedel var rikssvenskar. Även en av de trogna danskarna hade hittat dit.

Även av de medverkande var de flesta från Finland. Sålunda leddes bibelstudierna av kyrkoherde Kurt Paetau från Borgå. Med särskild glädje minns man denne erfarne sjömans meditation över Pauli skeppsbrott – i Ap. 27:de kapitel – ur text- och uppbyggelsesynpunkt ett av de motspänstigaste i Nya Testamentet. Föredrag hölls av domprost Ola Schalin, Borgå, docent Helge Nyman, Åbo, och organist Harald Andersén, Helsingfors. Pastor loci, kyrkoherde Birger Selroos, var celebrant i högmässan på söndagen. I fredagens mässa, som firades enligt svensk ordning, var kyrkoadjunkt Karl Erik Wallin, Karlshamn, celebrant. Självfallet sjöngs dagligen de fyra tiderna, och övningarna i tidegärdssången leddes som vanligt av kyrkoherde Adell, som också föreläste om Den sjungna bönen. Vid ett kvällsamkväm berättade kyrkoadjunkt Wallin om sin studietid i Maria Laach. Som organister tjänstgjorde finländarna Harald Andersén, Sune Carlsson och

Werner Hinds samt rikssvenskorna Rut Ericsson och Gudrun Zethelius.

Till den utomordentligt goda stämning som rådde under de innehållsrika dagarna bidrog i stor utsträckning den miljö som Lärkkullastiftelsen och församlingskyrkan erbjöd samt inte minst det hjärtliga mottagande konventet mötte av församlingens kyrkoherde. Det var också glädjande att konstatera, att det svenska stiftets närvarande capitulares ställde sig så positiva till tidegärdssången.

Rikssvenskarna mottog starka intryck av sitt broderland vid de utflykter, som gjordes i samband med konventet, både i grupp till ett antal medeltidskyrkor i södra delen av landet och enskilt till områden, som ännu präglades av nyare historia. Och de personliga kontakter som knöts vid konventet ser vi som något av det värdefullaste under Finlandsvistelsen.

Gudrun Zethelius

Gregorianska studier i Hjälmteryd

I Laurentius Petri Sällskapets regi samlades på Hjälmterydstiftelsen den 12–16 augusti 1957 ett 20-tal kyrkomusiker och präster till en studiekurs i ämnet Gregorianik. Initiativtagare och flitigaste föreläsare var kyrkoherden, teol. dr. Arthur Adell, som vid sin sida hade organisten, mag. art. Finn Viderö, Köpenhamn, och teol. lic. Ragnar Holte. Holte föreläste om Lauren-

tius Petris lektionstoner, vilka också kom till användning under kursens gudstjänster. Mag. Viderö höll två intressanta dubbelföreläsningar om den gregorianska koralens modalitet, och dr. Adell införde deltagarna i koralens struktur och uppbyggnad alltifrån den enkla tuban och versikeltonerna över prefationstonerna och psalmodien fram till antifoner och responsorier. Han påpekade även de stora problem man stöter på vid underläggandet av svensk text under koralen.

Kursen torde vara den första i sitt slag i vårt land och hade närmast formen av akademiska seminarier, från vilka den emellertid skilde sig genom att studiearbetet bars upp av de fyra dagliga sjungna tidebönerna och den heliga mässan, vilka firades i Hjälmseyrd gamla kyrka — kyrkan, där bönen låga alltid brinner.

Deltagarna fick också tillfälle att lyssna till

Johannespassionen i dess gregorianska form med musikdirektör Birger Eriksson, Umeå, lic. Holte och kyrkoadjunkt Karl Erik Wallin, Karlshamn, i de olika rollerna. Musikdir. Eriksson sörjde även för att aftonbönerna berikades med några av Schütz små andliga konserter, utförda av en, två resp. tre basar. Man hann också med att göra en utflykt till Lannaskede kyrka, där mag. Viderö spelade på den berömda orgeln.

Kursen gav deltagarna en djupgående orientering i gregoriansk sång, framför allt i vår svenska tradition, och underströk kanske inte minst behovet av gedigna kunskaper hos både kyrkomusiker och präster på gregorianikens område. Man får hoppas, att denna första kurs var en begynnelse till många liknande runt om i vårt land.

Guðrun Zethelius

Medlemmar i Laurentius Petri Sällskapet 1958

- Aagaard, Per Sogneprest, Hvilsted, Danmark.
 Abrahamsson, Elof, musikdirektör, Mölndal.
 Abt-Herwegen-Institut, Maria-Laach, Tyskland.
 Adell, Andreas, komminister, Simonstorp.
 Adell, Arthur, teol. dr., kyrkoherde, Söderköping.
 Adell, Bo, teol. stud., Malmslätt.
 Adell, Essie, småskollärarinna, Jönköping.
 Adell, Malin, fil. mag., fru, Söderköping.
 Agrell, Olof, t. f. kyrkoherde, Högby, Mjölby.
 Ahlberg, Maja, doktorinna, Traryd.
 Alfredsson, Ingrid, diakonissa, Sävedalen.
 Alm, Folke, musikdirektör, Varberg.
 Alshauge, Erich Petersen, Sogneprest, Nordborg, Danmark.
 Ahlskog, Gunnar, kantor, Vasa, Finland.
 Andersén, Harald, organist, Helsingfors.
 Andersson, Harald, kyrkoadjunkt, Malmö.
 Andersson, Herman, kyrkoherde, Roslagsbro.
 Andersson, Joel, kantor, Skillingaryd.
 Andersson, Olle, komminister, Linköping.
 Andersson, Reinhold, kantor, Harplinge.
 Andersson, Vivi, fil. mag., Burträsk.
 Angser, Martin, kyrkoherde, Höckerstad.
 Arlid, Idor, kyrkoherde, Ljungby.
 Arnér, Gotthard, domkyrkoorganist, Stockholm.
 Aulén, Gustaf, biskop em., Lund.
 Bayrische Staatsbibliothek, München.
 Benediktinische Monatschrift, Hohenzollern.
 Bengtsson, Andreas, t. f. kom. Ärla, Eskilstuna.
 Bengtsson, Emil, kantor, Kvidinge.
 Berglund, Karl-Olof, kyrkoadjunkt, Norberg.
 Bergström, Karl Johan, stiftsadjunkt, Kusmark.
 Biblioteca Vaticana, Rom.
 Bjarnegård, Gustaf, kyrkoherde, Läckeby.
 Bjurström, C. J., läroverksadjunkt, Solna.
 Björck, Sven, kyrkoherde, Bodafors.
 Björck & Börjesson AB, Stockholm.
 Björlander, Erik, kyrkoherde, Stenkyrka.
 Blennow, Hans, stiftsadjunkt, Tvärv. 7, Akarp.
 Block, Anders, kyrkoherde, Göteborg.
 Blomberg, Bertil, musikdirektör, Ludvika.
 Blomberg, C. G., intendent, Nyköping.
 Blomqvist, Göran, mus.-stud., Lapträsk, Finland.
 Bolin, Marcus, kantor, Vårsås.

- Bradshaw Society, The Henry, Salisbury, England.
- Brunius, Frithiof, komminister, Tranås.
- Buchholz, Friedrich, Dr phil., Darmstadt, Tyskland.
- Bureau Liturgique, Louvain, Belgien.
- Bunman, Eskil, musikdirektör, Njurunda.
- Byström, Engelbert, prost, Råneå.
- Byström, Lars, t. f. komminister, Vuollerim.
- Börjesson, Birger, kantor, Västerlösa.
- Dahlström, Lars, pastor, Vårgårda.
- Danell, Gustaf Adolf, domprost, Växjö.
- Danielsen, Nils, disponent, Uddeholm.
- Degerman, Helge, musikstud., Mattby, Finland.
- Degerman, Karin, diakonissa, Bygdsiljum.
- Det Kgl. Bibliotek, Köpenhamn.
- Edlund, Lars, musikdirektör, Södertälje.
- Edwall, Pehr, direktör, Uppsala.
- Ekenvi, Rune, pastorsadjunkt, Falköping.
- Erics, Einar, Med. dr., Stockholm.
- Ericsson, Eric, musikdirektör, Lidingö.
- Ericsson, Rut, musikdirektör, Stocksund.
- Eriksson, Birger, musikdirektör, Umeå.
- Eriksson, Karl Erik, musikdirektör, Enköping.
- Fernold, Rune, musikdirektör, Örnköldsvik.
- Forsblom, Enzio, fil. dr., Helsingfors.
- Forsström, Holger, kantor, Helsingfors.
- Franzén, Sven, kyrkoadjunkt, Mölndal.
- Frithz, Carl Gösta, teol. stud., Uppsala.
- Furustam, Carl Johan, kantor, Kantorsbost., Djura.
- Färnström, Emil, lektor, Lidingö.
- Giertz, Bo, biskop, Göteborg.
- Glahn, Henrik, dr. phil., Köpenhamn.
- Glimborg, David, kyrkoherde em., Norrköping.
- Glimborg, Hans, t. f. komminister, Rönö.
- Grefbäck, Göran, sjömanspastor, Philadelphia, Pa, USA.
- Gustafsson, K. G., kantor, Gökhem.
- Göransson, Harald, musikdirektör, Lidingö.
- Haglund, Edvin, musikdirektör, Jönköping.
- Halborg, John E., rev., Duquesne, Pa, USA.
- Halldén, Allan, bokhandlare, Vimmerby.
- Hammarén, Alrik, kyrkoadjunkt, Nyköping.
- Hartman, Olov, direktör, Sigtuna.
- Hassler, Ove, domkyrkosysselman, Linköping.
- Haerberger, Axel, kyrkoherde, Strängnäs.
- Hector, Ingvar, pastor, Stockaryd.
- Hellerström, A. O.T., prost, teol. dr., Stockholm.
- Herthelius, Gösta, studierektor, Bromma.
- Hjelmqvist, Arne, pastor, Vadstena.
- Hjorth, Gunnar, kantor, Mariannelund.
- Hohler, Christopher, Esq., London.
- Hollmer, Gustaf, t. f. kyrkoherde, Björsäter.
- Holm, Torsten, komminister, Örebro.
- Holmbäck, Lars Magnus, kyrkoadjunkt, Follingbo, Visby.
- Holmqvist, Rune, kantor, Söderköping.
- Holte, Ragnar, teol. lic., Uppsala.
- Hårdh, Östen, kyrkoherde, Björklinge.
- Härdelin, Alf, t. f. komminister, Stora Sundby.
- Jacobsson, Jacob, teol. dr., Lund.
- Jakobsson, Sven H., musikkonsulent, Stockholm.
- Jansson, Bror, teol. dr., Vessigebo.
- Jansson, Henrik, musikdirektör, Sala.
- Janzon, Per, teol. lic., Stockholm.
- Johansson, Anita, diakonissa, Kinna.
- Johansson, Hilding, docent, Lund.
- Johnson, Folke, kontraktsadjunkt, Övertorneå.
- Johnsson, Inga, musikdirektör, Väröbacka.
- Jungmann, Jos. A., professor, Innsbruck.
- Karnå, Gerhard, musikdirektör, Kiruna.
- Kilström, Bengt Ingmar, t. f. kyrkoherde, Örsundsbro.
- von Knorring, Wilhelm, kantor, Fläckebo.
- Kroon, Sigurd, docent, Lund.
- Kuusisto, Taneli, prorektor, Helsingfors.
- Källqvist, Stina, fröken, Stockholm.
- Lagerfelt, Claes, friherre, Gammalkil.
- Larsson, Nils S., komminister, Hultsfred.
- Laurentiistiftelsen, Lund.
- Lennermark, Sven, komminister, Söderköping.
- Lewin, Göran, teol. stud., Uppsala.
- The Library of Congress, Washington, USA.
- Lignell, Gunnar, pastor, Kulladal.
- Lilja, Hans Göran, kantor, Växjö.
- Liljedahl, Thure, kyrkovaktare, Bromma.
- Lindblom, Andreas, professor, Stockholm.
- Lindblom, Birgitta, musikdirektör, Mjölby.
- Lindgren, Erik, komminister, Herrestad.
- Linköpings Domkapitel, Linköping.
- Lindhagen, Lars, kyrkoherde, Saltsjöbaden.
- Lindman, Gustaf, kyrkoadjunkt, Göteborg.
- Lindqvist, Bernt, pastor, Stockholm.
- Lindström, Reidar, kantor, Helsingfors.
- Linge, Karlaxel, kantor, Söderby-Karl.
- Littorin, Paul, kantor, Byringe.
- Ljungdahl, Olle, domkyrkoorganist, Karlstad.

- Lundgren, Bo, fil. dr., bibliotekarie, Lund.
 Lunds stifts KSV, Malmö.
 Lundgren, Per, musikdirektör, Älvsjö.
 Lüders, Simon, kontraktsprost, Strängnäs.
 Lundqvist, Gunvor, teol. o. fil. kand., Stockholm.
 Lyshöi, Rolf, kyrkoadjunkt, Örebro.
 Löfström, Inge, komminister, Lund.
 Löthner, Lennart, domkapitelstjänsteman, Uppsala.
 Maliniemi, Aarno, professor, Helsingfors.
 Mattsson, Einar, revisor, Djursholm.
 Milveden, Ingmar, fil. lic., Sävedalen.
 Moberg, Carl-Allan, professor, Uppsala.
 Mårtén, John, kyrkoadjunkt, Åre.
 Monrad-Møller, Dag, Sogneprest, Oure, Danmark.
 Nihlén, Judith, kantor, Åsa station.
 Nilsson, Eric, kyrkoherde, Atvidaberg.
 Nilsson, Hjärdis, föreståndarinna, Avesta.
 Nilsson, Sture, kyrkoadj., Tranås.
 Nordin, Arvid, kontraktsprost, Strålnäs.
 Nordiska Musikförlaget AB, Stockholm.
 Norgren, Joh., kyrkoherde, Kalix.
 Novik, Henning, kantor, Sturefors.
 Nyman, Helge, teol. dr., docent, Åbo.
 Nyman, Ilmari, organist, Helsingfors.
 Nyqvist, Alvar, prost, Vasa.
 Nyström, Nils, komminister, Påskallavik.
 Olsson, Bror, förste bibliotekarie, Lund.
 Ohlsson, Sven Håkan, disponent, Lund.
 Olofsson, Fritz, teol. o. fil. kand., Uppsala.
 Osterman, Eskil, herr, Eskilstuna.
 Oxelgren, Lars Magnus, kantor, Skövde.
 Palmer, Evert, t. f. kyrkoherde, teol. lic., Stockholm.
 Palmgren, Folke, hovpredikant, Helsingfors.
 Pålsson, Sigurdur, sira, Selfoss, Island.
 Peters, Karin, fru, Halmstad.
 Persson, Per Olov, kyrkoadjunkt, Kumla.
 Pettersson, Gustaf, dir. cant., Helsingfors.
 Piepkorn, Arthur Carl, professor, Clayton, Mo, USA.
 Pålsson, Josef, murare, Kvidinge.
 Redin, Jan, kyrkoherde, teol. lic., Långasjö.
 Risberg, Sten Bertil, fil. kand., Uppsala.
 Rosell, Karin, fru, Stockholm.
 Rosenkilde-Larsen, Ethan, organist, Helsingör.
 Rosenlundh, Gunnar, kyrkoherde, Lima.
 Rosenquist, Carl E., musikdirektör, Ängelholm.
 Rudéus, Gösta, komminister, Karlstad.
 Rudmark, Ivar, kyrkoherde, Västervik.
 Rundgren, Gunnar, kyrkoadjunkt, Övertorneå kyrkby.
 Ruuth, Gustaf, musikdirektör, Västanfors.
 Sahlin, Ingvar, rektor, Ransäter.
 Salonen, Sulo, dir. cant., Nickby kyrkby, Finland.
 Sandvik, Agnar, res. kaplan, Trondheim.
 Schalin, Ola, domprost, teol. dr., Borgå.
 Selroos, Birger, kyrkoherde, Karis, Finland.
 Schmidt, W. A., professor, Åbo.
 Segelberg, Eric, teol. dr., Uppsala.
 Sjöberg, Tord, komminister, Bredbyn.
 Sjöblom, Tore, kyrkoherde, Halmstad.
 Sjöden, Eskil, t. f. kyrkoherde, Syninge.
 Sjögren, Per-Olof, komminister teol. dr., Göteborg.
 Sjögren, Albert, musikdirektör, Stockholm.
 Skånland, Vegard, herr, Oslo.
 Snellman, Stefan, kyrkoherde, Kumlinge, Finland.
 Sollersten, Lennart, komminister, Norrköping.
 Stenlund, Emanuel, kantor, Boliden.
 Stoltz, Bertil, musikdirektör, Jönköping.
 Strandberg, Carl, pastor, Uppsala.
 Ströwik, Einar, musikdirektör, Sölvesborg.
 Styf, Per Erik, musikdirektör, Uppsala.
 Sundman, Ulf, musikdirektör, Skellefteå.
 Swenje, Ove, kyrkoadjunkt, Malmö.
 Swahn, Gustav, läroverksadjunkt, Kungälv.
 Svegelius, Lennart, musikdirektör, Göteborg.
 Svensson, Hans, v. komminister, Knaby.
 Svensson, Arvid, Fjärås.
 Svensson, Karin, fru, Halmstad.
 S:t Laurentii Kyrkoråd, Söderköping.
 Tibell, Lennart, kyrkoadjunkt, Strandv. 5, Pershagen.
 Twegner, Gustaf, domkyrkoadjunkt, Linköping.
 Törnsfalls pastorsämbete, Almvik.
 Viderö, Finn, organist, mag. art., Köpenhamn.
 Vos, Wiebe, Rev., Matheneserlaar 301 c, Rotterdam.
 Värö Folkbibliotek, Värö.
 Västerås Stifts- och Landsbibliotek, Västerås.
 Västra Harg, Pastorsämbetet, Sya.
 Västra Ny Pastorsämbete, Medevi.
 Växjö Stifts- och Landsbibliotek, Växjö.

Wademark, Eric, kantor, Österfärnebo.
 Waldén, Rudolf, komminister, Hok.
 Wallin, Karl Erik, kyrkoadjunkt, Karlshamn.
 Wallin, Svea, folkskollärarinna, Simrishamn.
 Wahlström, Bengt, teol. dr., Fröskog.
 Wahman, Margit, fröken, Norrköping.
 Wanngren, John, pastor, Uppsala.
 Wessman, Sven. A., musikkonsulent, Mantorp.
 Westerlund, Bruno, pastor, Helsingfors.
 Westholm, Bengt, pastor, Ljungsbro.
 Westholm, Gottfrid, kyrkoherde em., Krokek.
 Wiking, Bo Sture, komminister, Söderköping.
 Wiklund-Nordstrand, Selma, pianist, fru, Stockholm.
 Wikman, Nils, komminister, Harestad.
 Wikmark, Gunhild, rektor, Stockholm.
 Wikström, Torsten, leg. läk., Kristianstad.
 Wählberg, Rune, musikdirektör, Alingsås.

Värmon, Ragnar, pastor, Köpenhamn.
 Ysander, Torsten, biskop, Linköping.
 Zethelius, Gudrun, musikdir., teol. kand., Burträsk.
 Åberg, Jan Håkan, musikdir., fil. kand., Linköping.
 Åberg, Kuno, kyrkoherde, Vittangi.
 Åbo Universitetsbibliotek, Åbo.
 Århus Statsbibliotek, Århus, Danmark.
 Öblom, Mikael, prost, Ekenäs, Finland.
 Örebro Stadsbibliotek, Örebro.
 Blomfält, Karin, kantor, Hallsberg.
 Erkers, Olle, kyrkoadjunkt, Västerås stift.
 Jakobsson, Carl Axel, postmästare, Motala.
 Johansson, Alf, kyrkoherde, Jäder, Eskilstuna.
 Rydén, Tord, stiftsadjunkt, Lund.
 Östman, Bertil, kantor, Sundsvall.

Kongresser i sommar

Den 3 nordiska musikforskarkongressen hålles på inbjudan av "Dansk Selskab for Musikforskning" i Köpenhamn 18–21 juni 1958. Huvudämnena för förhandlingarna äro: editionsprinciper, möjligheter för fackligt och organisatoriskt samarbete inom nordisk musikforskning; problem inom folkmusikforskningen. Inledare: professor Jens Peter Larsen, Köpenhamn, Carl-Allan Moberg, Uppsala och Olav Gurvin, Oslo. Avgiften 40:— danska kronor. Anmälan till Musikforskerkongressen, Musikafdelningen, Det Kgl. Bibl., Christians Brygge 8, Köpenhamn.

Den 5 nordiska musikpedagogiska kongressen anordnas av Nordisk musikpedagogiska union 29 juli–3 augusti 1958 på Danmarks lärarhögskola, Emdrupborg. Bland det stora antalet ämnen som behandlas må nämnas: nya vägar i musiken och i musikfostran i olika världsdelar länder, den östliga och den västliga världens musik som medel till internationell förståelse, undervisningsplaner för musikundervisningen i skolan, utbildning av skolans lärare och av musikpedagoger. Anmälan till kongresssekretariatet: Musikpedagogisk forening, Fredenborgsgade 50, Köpenhamn K.

Evangelisk-Luthersk konferens för kyrkomusik anordnas i Oslo 6–11 augusti 1958. Inbjudare är den Evang.-luth. världskonferensen

för kyrkomusik (och liturgi) i samråd med Norges kyrkomusikaliska organisationer. Bland ämnena meddelas: Musikens teologi hos Luther. Form och innehåll i liturgien. Liturgi och kyrkomusik i det lutherska världsförbundet. Likheter och olikheter i de evang.-lutherska gudstjänstordningarna världen runt. — Det hymnologiska samarbetet i Skandinavien kyrkor. Konstituering av den evangelisk-lutherska världskonferensen för kyrkomusik. Bl. a. delta: pastor H. Buvarp, docent H. Faehn, Dr. E. Forsblom, prorektor Kuusisto, musikdirektör H. Göransson, professor R. Prenter, Dr. V. Vajta, pastor Hofmann, Dr. Soehngen. Anmälan göres till Byrån för det norska samarbetsutskottet, Hjelmsgatan 12, Oslo.

Tävling för hymnkompositioner

Capital University Chapel Choir Conductors' Guild anordnar årligen en tävling för hymnkompositioner. Tävlingen står öppen för alla kompositörer. Hymnerna skola vara lämpliga för vanliga kyrkokörer. 100 dollars är priset till den vinnande komponisten. Tävlingen står öppen till den 1 september 1958.

Närmare uppgifter lämnas av tävlingens ledare Everett W. Mehrley, Mees Conservatory. Capital University Columbus Ohio USA.

Detta nummer innehåller:

Kyrkoherde <i>Arthur Adell</i> , Söderköping: Svensk koral	3	Kyrkoherde <i>A. Adell</i> : Nya finländska liturgiska förslag	27
Docent <i>H. Nyman</i> , Åbo: Tidegården som evangelisk gudstjänstform ..	12	Kantor <i>S. Carlsson</i> , G:la Uppsala: Svenskt körarbete	30
Kyrkoherde <i>A. Adell</i> : Liturgisk nämnd	22	Kyrkoherde <i>R. Stenberg</i> , Lidingö: Kyrklig skrud och prydnad	34
Komminister <i>B. Wahlström</i> , Fröskeg: Sveriges minsta psalmbok ..	25	Recensioner	36
		Kyrkosångens Vänner	37
		Laurentius Petri Sällskapet	41
		Kongresser i sommar	45

UNIV. BIBLIOTEKET

17. MRS 1960

LUND

3:e

och sista delen nu utkommen

NORDISK TEOLOGISK UPPSLAGSBOK

"När första bandet utkom, kunde en enhällig kritik konstatera, att vår teologiska litteratur berikats med ett verk av högsta klass... Det utomordentligt goda intrycket av detta uppslagsverk förstärkes ytterligare vid genomläsandet av det nyligen utkomna andra bandet... Man har undvikit att sprida ut stoffet i ett stort antal småartiklar och i stället samlat det till större artiklar, till vilka läsaren ledes genom talrika hänvisningsord. Principen har visat sig vara i allo lycklig. Det kunde vara frestande att försöka nämna ett urval av de viktigaste och intressantaste artiklarna, men medvetandet om att orätt i så fall kommer att ske mot så oändligt många andra, avhåller en recensent därifrån. Här skall endast ges uttryck för den tacksamhet, som den teologiskt intresserade allmänheten i hela Norden har anledning att känna inför detta förnämliga verk."

Överbibliotekarie teol. dr Krister Gierow i Sydsvenska Dagbladet

Helt klotbd I–II 73 kr pr bd, III 74 kr

Half. bd I–II 83 kr pr bd, III 84 kr

CWK GLEERUP BOKFÖRLAG LUND

OLOF HAMMARBERG**ORGELBYGGARE****GÖTEBORG V****Tel. 291260**

Ny bibeledition

Bibel med register

över bibliska namn, ord och uttryck

Gleerups förlag har under de senare åren nedlagt mycket arbete för att åstadkomma en ny studiebibelupplaga, värdig i utstyrelse, praktisk i format, hållbar vid flitig användning samt dessutom för att underlätta sökandet efter ett visst bibelord försedd med register. Den nya bibeln föreligger färdig sedan några år.

Den utmärker sig bl. a. genom:

- Vacker och värdig typografi av bokkonstnären *Harry Kumlien*
- Ny, tydlig, lättläst stil
- Format något större än Gleerups bibel nr 2, varigenom bokens tjocklek kunnat avsevärt minskas
- Kraftig och hållbar inbindning
- Ordförklaringar och sakupplysningar, svenska kyrkans predikotexter, kartor till bibliska historien, m. m.
- Luthers företal till Gamla och Nya testamentet, Psaltaren och Pauli brev till romarna
- Nytt, värdefullt *register över bibliska namn, ord och uttryck*, utarbetat av docenten, teol. och fil. d:r *Gösta Rignell*.

Bibeln nr 3

(helt ny utgåva med register)

Beställ-
nings-
beteckn.

Sidans format 135×195 mm. Tryckyta 115×177 mm.

- A. Styvt svart, rött *eller* blått klotband, pressning, sprängt snitt.
- B. Styvt svart klotband, pressning, rött snitt.
- C. Mjukt svart klotband, rött snitt *eller* mjukt rött *eller* blått klotband, vitt snitt.
- D. Mjukt svart klotband, skimmersnitt.
- E. Mjukt svart skinnband, skimmersnitt.
- H. Mjukt rött chagrinband, skimmersnitt.

Prislista sändes gratis på begäran.

CW KGLEERUP, LUND